

Prezident İlham Əliyev Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksinin açılışında iştirak edib

İyunun 13-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Abşeron rayonu ərazisində Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksinin açılışında iştirak edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Azərbaycan Dövlət Turizm Agentliyinin sədri Fuad Nağıyev dövlətimizin başçısına kompleksdə görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Qeyd edək ki, təbiətin maraqlı hadisəsi olan palçıq vulkanları dünyanın bir çox ölkəsində mövcuddur. Azərbaycan palçıq vulkanlarının nadir və klassik inkişaf regionu kimi tanınır. Yer kürəsində məlum olan 2 mindən artıq palçıq vulkanının 350-dən çoxu Azərbaycanın şərqində və Xəzər akvatoriyasında yerləşir. Palçıq vulkanları əsasən Abşeron yarımadası, Bakı ətrafındakı adalar qrupu, Şamaxı, Qobustan və cənub-şərqi Şirvanda yayılıb. Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksində "Qılınc" palçıq vulkanını yaxından izləmək mümkündür. Bu vulkanlar bir sırada düzülmüş 8 sopkadan (təpə) ibarətdir. Sopka brekçiyası (iri qrunut suxurları) böyük bir sahəni əhatə edərək şimal-şərqə qəddər uzanan iki zolaq əmələ gətirib. İyirmi hektar sahəyə yayılan brekçiyanın uzunluğu 300-500 metrdir. Bu zolaqların eni isə bəzi yerlərdə 50 metrə çatır. Ümumilikdə

ölkəmizdəki vulkanların 60 faizi aktiv sayılsa da, elmi mənbələrdə "Qılınc" vulkanının güclü püskürmələri barədə məlumat rast gəlinmir.

Prezident İlham Əliyevə məlumat verildi ki, Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksi 12 hektar ərazidə tikilib. Burada inzibati bina inşa olunub. Yaradılan yeni turizm infrastrukturunu yerli əhali, xüsusilə ətraf ərazilərdə məskunlaşmış insanlar üçün 60-dan çox yeni iş yerinin açılmasına imkan verib. Kompleksin Turizm İnformasiya Mərkəzi sərgi zalından və emalatxanadan ibarətdir. Mərkəzdə palçıq vulkanlarının xüsusiyyətləri, təbii və müalicəvi xüsusiyyətləri haqqında məlumat əldə etmək, palçıq vulkanının maketi ilə tanış olmaq mümkündür. Burada, həmçinin Azərbaycanın hər yerindən toplanmış 80-ə yaxın nadir mineral nümayiş etdirilir. Sərgidə mineral nümunələrinin adı, kimyəvi tərkibi və götürüldüyü yatağa dair məlumatlar da yer alır. Emalatxanada isə dulusçuluq və neftlə rəsmlərin çəkilməsi üzrə master-klaslar təşkil ediləcək.

Kompleksin Təbiət tarixi sərgi zalı eksponatların zənginliyi ilə böyük maraq doğurur. Sərginin "Böyük pişiklər", "Qobustan faunası", "Azərbaycanın vəhşi heyvanlarının ayaq izləri", "Azərbaycanın həşərat dünyası", "Kiçik ölçülü heyvan skeletləri" guşələrində Azərbaycan və dünya faunasına aid vəhşi və ev heyvanlarının skeletləri,

Azərbaycan təbiətinə aid olan həşəratlar, suda-quruda yaşayanlar və sürünənlər sərgilənir. Sərgidə nümayiş etdirilən bütün heyvan skeletləri və canlılar orijinal eksponatlardır. Bu eksponatlar bioetika normalarına uyğun olaraq hazırlanıb və bioloji ölümdən sonra Azərbaycan mütəxəssisləri tərəfindən onilliklər ərzində müxtəlif yerlərdən toplanmış heyvan skeletlərindən ibarətdir. Təbiət tarixi sərgisi Azərbaycanın faunasının zənginliyini, biomüxtəlifliyini nümayiş etdirir. Sərgidə Azərbaycan və dünya faunasına aid 98 heyvan skeleti, 870 müxtəlif növ qurudulmuş həşərat, xüsusi məhlulda nümayiş etdirilən 57 canlı, bir sıra sürünən və suda-quruda yaşayan heyvanlar, həmçinin paleontoloji eksponatlar nümayiş etdirilir. Uşaqların və məktəblilərin ətraf aləm haqqında maraqlarını artırmaq və onlarda heyvan skeletləri barədə təəssürat yaratmaq məqsədilə divarlarda müxtəlif heyvanların şəkilləri və illüstrasiyaları sərgilənir. Burada, həmçinin milli parklarımızda dövlət mühafizəsinə götürülmüş bir sıra heyvanların, o cümlədən bəbir, bezoar keçisi, ceyran, Xəzər suitisinin arealları haqqında məlumat verilir.

Kompleksdə yaradılmış Minerallar sərgisində isə Azərbaycan ərazisindən tapılan 80-ə yaxın fərqli növ mineral nümayiş etdirilir. Ziyarətçilər burada ölkəmizin hər yerin-

dən - Qobustandan tutmuş Naxçıvana qədər əksər bölgələrdən gətirilmiş gözəl və nadir qiymətli daşlar, kristallar və geoloji nümunələri görə bilərlər. İki hissədən ibarət sərginin birinci bölməsində palçıq vulkanlarının püskürdüyü qaya brekçiyasının nümunələri, digər bölmədə isə ölkəmizdəki müxtəlif faydalı qazıntı yataqlarında tapılan minerallar nümayiş etdirilir. Burada ziyarətçilərə Yer in təki, geoloji proseslər, suxurların və mineralların əmələ gəlməsi haqqında da məlumatlar təqdim olunur. Palçıq vulkanlarının ətrafında müasir turizm infrastrukturunun yaradılması bu ərazilərdə yerləşən vulkanlar haqqında ictimai maarifləndirmənin artmasına və onların təbiət irsi kimi təbliğinə şərait yaradacaq.

Qeyd edək ki, ərazidə 110 nəfərlik restoran da tikilib, turistlərin vulkanları izləməsi üçün piyada yolu çəkilib. Burada panoramlı müşahidə nöqtəsi və meydança da salınıb. Bu meydançaya qalxmaqla hündürükdən ətrafdakı palçıq vulkanlarını seyr etmək, maraqlı vaxt keçirmək mümkündür.

Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksinin ərazisində turistlərin rahat gediş-gəlişini təmin etmək üçün avtodayanacaq salınıb. Öyləncəli vaxt keçirmək istəyən turistlər ekoloji cəhətdən təmiz nəqliyyat vasitəsi olan kvadrosikllərlə bu çətin relyefli ərazidə tura qoşulmaq imkanı əldə edəcəklər.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaranması: keçmişdən bu günə və sabaha

Naxçıvan Muxtar Respublikasının 100 illiyi münasibətilə "Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaranması: keçmişdən bu günə və sabaha" mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçirilib.

Konfrans Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabineti, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyəti, AMEA-nın Naxçıvan Bölməsi və Naxçıvan Dövlət Universitetinin birgə təşkilatçılığı ilə baş tutub.

Konfransdan əvvəl iştirakçılar Ulu öndər Heydər Əliyevin Naxçıvan şəhərindəki abidəsi önünə gül düzərək dahi rəhbərin ruhuna ehtiramlarını ifadə ediblər. Daha sonra Heydər Əliyev Muzeyi ziyarət olunub. Ziyarətçilər Ümummilli Liderin həyat yolu və zəngin siyasi irsini əks etdirən muzeyin ekspozisiyası ilə tanış olublar.

Konfransın açılış mərasimi və plenar iclas Naxçıvan Dövlət Universitetində keçirilib. Əvvəlcə Ulu öndər Heydər Əliyevin və vətənimizin ərazi bütövlüyü uğrunda canından keçmiş şəhidlərin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad olunub, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib.

Konfransı AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıl Hacıyev açıb.

Akademik çıxışında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 dekabr 2023-cü il tarixli "Naxçıvan Muxtar Respublikasının 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında" Sərəncamının tarixi əhəmiyyətindən danışib. Vurğulanıb ki, həmin sərəncamda Naxçıvanın keçdiyi tarixi inkişaf yolu göstərilərkən bərabər, ölkənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, elmi-texniki və mədəni həyatında rolu geniş təhlil olunmuşdur.

Naxçıvanın tarixi müxtəlif mərhələlərində özünəməxsus mövqeyə, rola və əhəmiyyətə malik olduğunu qeyd edən akademik Ulu öndər Heydər Əliyevin ölkəyə rəhbərliyinin hər iki mərhələsində Naxçıvana göstərdiyi diqqət və qayğıdan söz açıb.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Baş naziri Ceyhun Cəlilov konfransda çıxışında muxtar respublikanın 100 illiyinin silsilə tədbirlərlə qeyd olunduğunu bildirib. "Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaranması: keçmişdən bu günə və sabaha" beynəlxalq konfransının da müxtəlif məsələlərə, tarixi məqamlara toxunacağına, bölgənin keçmiş, bu gün və gələcəyi ilə bağlı bir sıra tarixi və elmi problemlərə və perspektivlərə aydınlıq gətirəcəyinə əminliyini ifadə edib.

Baş nazir bildirib ki, ölkə başçısı tərəfindən Naxçıvan Muxtar Respublikasında tam yeni idarəetmə modeli təsdiq olunub, Naxçıvanın yeni inkişaf

mərhələsi ilə bağlı çox ciddi prioritet istiqamətlər müəyyən olunub.

Çıxışının sonunda Ceyhun Cəlilov Naxçıvanda çox ciddi elmi potensialın mövcudluğunu sevindirici hal kimi qiymətləndirib və konfransın işinə uğurlar arzu edib.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru Elbrus İsayev çıxış edərək bildirib ki, bu gün Naxçıvan yeni mərhələdə özünün yeni inkişaf dövrünü yaşayır. Bu inkişafın şahidi isə Naxçıvan əhalisi və bütün Azərbaycan xalqıdır.

Bu gün biz muxtariyyətin yubileyini bayram edirik. Çünki bu status Naxçıvanın təhlükəsizliyini, Azərbaycanın tərkibində qorunub saxlanılmasını təmin edib. Elə bu səbəbdendir ki, Ümummilli lider Heydər Əliyev Naxçıvanın muxtariyyətini tarixi nailiyyət adlandırmışdır.

Açılış mərasimindən sonra "Naxçıvan Muxtar Respublikası - 100" sənədli televiziya filmi nümayiş olunub.

Plenar iclasda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli "Naxçıvan Muxtar Respublikasının inkişafı: tarix və müasirlik" mövzusunda çıxış edib. Akademik ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin muxtar respublikanın 100 illiyi ilə bağlı Sərəncamını Naxçıvana göstərilən dövlət qayğısının təzahürü kimi qiymətləndirib. Bu qayğının muxtar respublikanın yeni dövr inkişafını istiqamətləndirdiyini, Naxçıvanın sabahını daha aydın təsəvvür etməyə xidmət etdiyini söyləyib.

O, həmçinin AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin təşəbbüsü ilə Türk dünyasının ən qiymətli kitablarından biri olan Mahmud Kaşğarının məşhur "Divanü lüğat-it-türk" əsərinin Azərbaycan dilinə tərcüməsinin 86 il sonra - 2023-cü ildə Dilçilik İnstitutunun arxivindən tapıldığını diqqətə çatdırıb. Professor Nadir Məmmədli əlavə edib ki, Mahmud Kaşğari bu əsərdə Oğuzların ən çəvik və bacarıqlı tayfasının kökündə məhz Zəngi tayfasının olduğunu bildirib.

Tədbirdə həmçinin Türkiyənin Milli Savunma Universiteti Kara Harp Okulu dekanı, professor İbrahim Ethem Atınur "100-cü ildə Naxçıvan muxtariyyətinin tarixi təməllərinin ümumi analizi", AMEA-nın akademik katibi, akademik Arif Həşimov "Naxçıvan Muxtar Respublikası yetirmələrinin fizika sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlər" başlıqlı məruzələri dinlənilib.

Bədii hissə ilə davam edən tədbirdə Naxçıvan Dövlət Universitetinin Musiqi Kollecinin xalq çalğı alətləri orkestri konsert proqramı ilə çıxış edib. Konfrans öz işini günün ikinci yarısında "Tarix", "Arxeologiya, etnoqrafiya və folklor", "Elm, təhsil və mədəniyyət", "Dil, ədəbiyyat və ədəbi mühit" bölmələri üzrə davam etdirib.

Konfransın sonunda məruzəçilərə sertifikatlar təqdim olunub.

Zəngəzur. Uzaq keçmişdən günümüzədək

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında Qərbi Azərbaycan İcmasının Nəzarət-Təftiş Komissiyasının üzvü, Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri, millət vəkili, şair-publisist, t.ü.f.d. Musa Urudun (Quliyev) "Zəngəzur. Uzaq keçmişdən günümüzədək" monoqrafiyasının təqdimatı keçirilib.

Tədbirdə Milli Məclisin deputatları, AMEA-nın elmi müəssisələrinin alim və mütəxəssisləri, KİV və ictimaiyyət nümayəndələri iştirak ediblər. Mərasimdə çıxış edən AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli geniş oxucu kütləsinə təqdim edilən kitabın elmi və siyasi baxımdan böyük əhəmiyyət daşıdığını bildirib.

Prezident İlham Əliyevin 2022-ci il dekabrın 24-də Qərbi Azərbaycan İcmasının üzvləri ilə görüşünü xatırladan akademik İsa Həbibbəyli dövlət başçısının həmin görüşdə bu istiqamətdə ölkəmizin qarşısında duran vəzifələrin proqramını müəyyən etdiyini vurğulayıb. O, Qərbi Azərbaycan İcması tərəfindən həmin vəzifələrin böyük məsuliyyətlə, yüksək səviyyədə yerinə yetirildiyini diqqətə çatdırıb.

AMEA rəhbəri Qərbi Azərbaycanla bağlı Akademiya tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərdən də behs edib. Bildirib ki, Prezident İlham Əliyevin Qərbi Azərbaycan İcmasının üzvləri ilə görüşündən sonra, 2022-ci il dekabrın 29-da AMEA Rəyasət Heyətinin qərarları ilə A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunda Qərbi Azərbaycan tarixi şöbəsi, Folklor İnstitutunda Qərbi Azərbaycan folkloru şöbəsi və Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunda Toponimika şöbəsi yaradılıb. Həmçinin Dilçilik İnstitutu tərəfindən "Azərbaycan dilinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzur dialektoloji atlası" hazırlanaraq çapdan çıxıb. Akademik İsa Həbibbəyli Ermənistan Milli Elmlər Akademiyasının Azərbaycan alimlərinin Qərbi Azərbaycanla bağlı atdığı addımlardan təşvişə düşdüklerini də nəzərə çatdırıb.

O, həmçinin Qərbi Azərbaycanla bağlı aparılan tədqiqatların əlaqələndirilməsi və sistemli koordinasiya təminatının təmin edilməsi məqsədi ilə AMEA-da Qərbi Azərbaycan tədqiqatları üzrə Əlaqələndirmə Şurasının yaradıldığını, bundan başqa, Qərbi Azərbaycan Ensiklopediyasının sözlüyünün hazırlandığını bildirib.

Akademik İsa Həbibbəyli AMEA Rəyasət Heyətinin bugünkü iclasında isə Qərbi Azərbayca-

nın azərbaycanlı əhalisinin və Qarabağın qeyri-maddi mədəni irsinin tədqiqi və təbliği məqsədilə AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda Qərbi Azərbaycan və Qarabağ əlyazmalarının tədqiqi şöbəsinin yaradılması barədə qərarın qəbul edildiyini söyləyib.

AMEA rəhbəri ictimaiyyətə təqdim olunan kitabın ölkə Prezidentinin Qərbi Azərbaycana Qayıdış Konsepsiyası çərçivəsində həyata keçirilən əhəmiyyətli tədbirlərdən biri olduğunu vurğulayıb. O, Musa Urudun "Zəngəzur. Uzaq keçmişdən günümüzədək" monoqrafiyasını ensiklopedik nəşr adlandıraraq, müəllifin ürək yanğısı ilə yaşadığı ərazinin tarixini qələmə aldığı deyib.

Akademik İsa Həbibbəyli kitabın AMEA-da bu işi tədqiq edən tarixçi, arxeoloq, dilçi mütəxəssislər üçün etibarlı mənbə rolunu oynayacağına əminliyini ifadə edib. Bildirib ki, bugünkü tədbirdə aparılacaq təhlillər, ediləcək müzakirələr, səslənəcək fikirlər Zəngəzurla bağlı yeni tədqiqatlara istiqamət verəcək və gələcək araşdırmaların daha da dərinləşməsinə xidmət edəcək.

Sonra Dilçilik İnstitutunun direktoru professor Nadir Məmmədli çıxış edərək bölgədəki 838 toponimin ətraflı izahı verilən kitabın zəngəzurlular üçün məlhəm olduğunu bildirib.

O, həmçinin AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin təşəbbüsü ilə Türk dünyasının ən qiymətli kitablarından biri olan Mahmud Kaşğarının məşhur "Divanü lüğat-it-türk" əsərinin Azərbaycan dilinə tərcüməsinin 86 il sonra - 2023-cü ildə Dilçilik İnstitutunun arxivindən tapıldığını diqqətə çatdırıb. Professor Nadir Məmmədli əlavə edib ki, Mahmud Kaşğari bu əsərdə Oğuzların ən çəvik və bacarıqlı tayfasının kökündə məhz Zəngi tayfasının olduğunu bildirib.

Tədbirdə fil.ü.f.d., dos. Elçin İsmayilov, fil.e.d. Tünzələ Baxışova, fil.ü.f.d. Zülfiyyə Quliyeva, siy.e.d., prof. Hikmət Məmmədov, prof. Vəfa Quliyeva, i.e.d., prof. Əvəz Ələkbərov və digərləri çıxış edərək kitabın rus dilində nəşr olunmasının əhəmiyyətindən, xarici ölkələrdə təbliğinin vacibliyindən danışaraq, Qərbi Azərbaycan məsələsinin ziyalıların qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri olduğunu söyləyiblər. Bildirilib ki, Musa Urud bütün yaradıcılığı boyu Azərbaycanın qədim torpaqlarından olan Zəngəzurun tədqiqinə, onun tarixinin öyrənilməsinə böyük səy göstərmişdir.

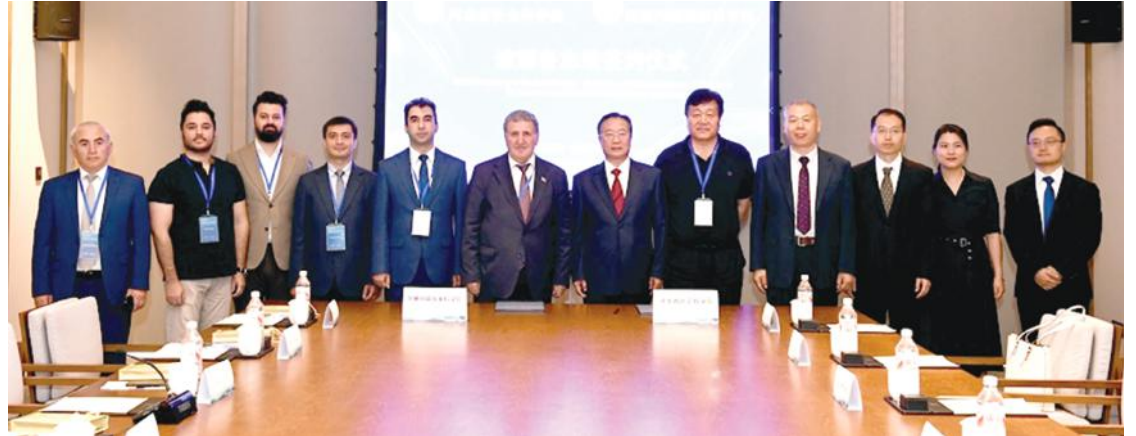
Sonda çıxış edən Musa Urud kitabın ərəşə gəlməsindən söz açıb, tədbirin təşkilatçılarna və iştirakçılarna təşəkkür edib.

Azərbaycan-Çin elmi əlaqələri yeni

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin

Azərbaycanın və Çinin Elmlər Akademiyaları arasında Anlaşma memorandumunu imzalanıb

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin başçılığı ilə Çin Xalq Respublikasında səfərdə olan Azərbaycan nümayəndə heyəti Çinin Hebey Sosial Elmlər Akademiyasının rəhbərliyi ilə görüşüb.

Görüşdə Hebey Sosial Elmlər Akademiyasının prezidenti akademik Luy Sinbin rəhbərlik etdiyi elmi qurumun tarixindən, tədqiqat istiqamətlərindən ətraflı söz açaraq Çin və Azərbaycanın Elmlər Aka-

demiyləri arasında yaradılan elmi əməkdaşlıq əlaqələrinin böyük əhəmiyyətini qeyd edib, gələcək perspektivlərindən danışdı. Son illərdə Azərbaycan Respublikasının və Çin Xalq Respublikasının prezidentləri tərəfindən inkişaf etdirilən dostluq münasibətləri sayəsində dünya miqyaslı global layihələrdə ölkələrimizin birgə iştirakının elm sahəsinə də xüsusi diqqət yetirilməsinin vacibliyini önə çıxardığını, dost dövlətlərin prioritet istiqamətlərindən birini təşkil edən elmi əməkdaşlığa da daim diqqət yetirilməsinin önəmini xüsusi vurğula-

yan Hebey Sosial Elmlər Akademiyasının prezidenti qarşılıqlı elmi əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsinin böyük əhəmiyyətini diqqətə çatdırıb.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan və Çin liderləri tərəfindən qurulmuş möhkəm əməkdaşlıq münasibətlərini xatırladaraq bütün sahələrdə olduğu kimi, elm sahəsində də mühüm əlaqələr yaradıldığını bildirdi. AMEA-nın tarixi, onun prioritet elmi istiqamətləri, aparılan tədqiqatlar barədə ətraflı məlumat verərək qarşılıqlı əməkdaşlıq əlaqələrinin

uğurla davam etdirildiyini diqqətə çatdıraraq AMEA rəhbəri mövcud əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsinin vacibliyini vurğulayıb. Eyni zamanda, AMEA prezidenti Azərbaycanın elm və ali təhsil müəssisələrində, o cümlədən Akademiyada Çinin tarixi, dili, ədəbiyyatı və mədəniyyəti ilə əlaqədar aparılan tədqiqatlar haqqında da məlumat verib.

Sonra Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə Hebey Sosial Elmlər Akademiyası arasında Anlaşma memorandumunun imzalanma mərasimi keçirilib. Memorandumu

Azərbaycan tərəfdən akademik İsa Həbibbəyli və Çin Xalq Respublikası tərəfindən isə akademik Luy Sinbin imzalayıblar. Sənəddə elmi əməkdaşlığın gücləndirilməsi, prioritet istiqamətlərin inkişaf etdirilməsi, elmi nəşrlərin mübadiləsi üzrə müddəalar öz əksini tapıb.

Sonda Azərbaycanın və Çinin Elmlər Akademiyalarının prezidentləri qarşılıqlı olaraq xatirə hədiyyələri təqdim ediblər.

Görüşdə Azərbaycan alimləri ilə yanaşı, Hebey Sosial Elmlər Akademiyası Reyasət Heyətinin üzvləri və əməkdaşları iştirak ediblər.

Çində keçirilən beynəlxalq elmi konfransda Azərbaycan uğurla təmsil olunub

Çin Xalq Respublikasının Sijzyaçuan şəhərində keçirilən "Xəzər Çinə: ədəbiyyat, texnologiya və sosial həyat" mövzusunda beynəlxalq elmi konfransda Azərbaycan AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə təmsil olunub.

Beynəlxalq elmi konfransın açılış mərasimində AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli salamlama nitqi ilə çıxış edərək Azərbaycanla Çin arasında bütün sahələrdə olduğu kimi, elmi əməkdaşlığın da sürətli inkişaf mərhələsində olduğunu bildirdi, bu əlaqələrin daha da genişləndirilməsinin əhəmiyyətini vurğulayıb.

Açılış mərasimində həmçinin Hebey Sosial Elmlər Akademiyasının prezidenti akademik Luy Sin-

bin, Hebey Pedaqoji Universitetinin rektoru professor Xuan Şen, Çinin Azərbaycanda fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri vəzifəsini icra edən Din Tao (onlayn), Çin İnşaat Bankının Hebey Filialının vitse-prezidenti Syu Syaomin, Çinin sabiq Beynəlxalq əlaqələr nazirinin müavini, Sülh və Tərkiləşmə üzrə Ümumçin Xalq Assosiasiyasının vitse-prezidenti Yuy Hunçzyun salamlama nitqi ilə çıxış ediblər.

Beynəlxalq elmi konfransın plenar iclasında AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli "Azərbaycan-Çin əlaqələri: Qədim İpək Yolumundan "Bir kəmərlər - Bir yol" adək" mövzusunda məruzə ilə çıxış edib. Məruzədə Azərbaycan-Çin əlaqələrinin tarixinə nəzər salınıb, müasir dövrdə geniş miqyaslı elmi əməkdaşlığın inkişafından söhbət açılıb, perspektivləri diqqətə çatdırılıb.

Plenar iclasda həmçinin Çin Tarixçiləri Assosiasiyasının vitse-

prezidenti, Təhsil Nazirliyi yanında Tarix fənninin tədrisinə metodiki rəhbərlik Komitəsinin sədr müavini professor Day Tszyanbinin "Xəzər dənizindən Çinədək", Çjetszyan Ticarət-Sənaye Universitetinin prorektoru, Almanyanın Humboldt Universitetinin professoru Çen Yantayın "Bir kəmərlər, bir yol" layihəsinin birgə quruculuğunda Çinin fərdi müəssisələrinin iştirakı və iştirakçı ölkələrlə onun inkişaf etdirilməsi", Özbəkistan Diplomatika Universitetinin rektoru Elyar Mahmudovun "Özbəkistanda çinşünaslığın inkişafı" və Çin Biomüxtəlifliyin Qorunması və Yaşıl İnkişaf Fondunun vitse-prezidenti və baş katibi professor Çjou Tszyinfinin "Bir kəmərlər, bir yol" layihəsinin ekologiyası və ekobitkiçiliyinin tədqiqatı" mövzularında məruzələri tədbir iştirakçılarının diqqətinə çatdırılıb.

Sonra tədbir bölmə islacları ilə davam etdirilib.

İki gün davam edən beynəlxalq elmi konfransda Azərbaycanlı alim və gənc tədqiqatçılar da çıxış ediblər. AMEA Reyasət Heyəti aparatının İctimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinin müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Ağahüseyn Şükürovun "Azərbaycan-qazax ədəbi əlaqələri", Pekin Xarici Dillər Universitetinin Azərbaycan dili kafedrasının müdiri Aqşin Əliyevin "Azərbaycanda Çin dilinin distant formada öyrənilməsinin əhəmiyyəti və çağırışlar", Rabitə Bankın əməkdaşı Orxan Salayevin "Müasir bankın ənənələri və innovasiyalar: Azərbaycan bank sektorunun hərərləli təhlili", Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin doktorantı Sadiq Qaçayevin "Xəzər dənizi və Mərkəzi Asiya: "Bir kəmərlər - Bir yol" layihəsi çərçivəsində qarşılıqlı əlaqələr və mübadilələr", Xəzər Universitetinin əməkdaşı Vüsal

Quliyevin "Geosiyasi dəyişikliklər fonunda Transxəzər marşrutlarının artan əhəmiyyəti" mövzularında məruzələri dinlənilib.

Ümumilikdə tədbirdə müxtəlif elm sahələrini əhatə edən 100-dən çox elmi məruzə dinlənilərək müzakirə edilib. Xarici ölkə alimləri tərəfindən təqdim edilən məruzələrdə Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qazanılan Qarabağ Zəfərinin əhəmiyyəti xüsusi vurğulanıb, Azərbaycan ədəbiyyatı, tarixi, mədəniyyəti və iqtisadiyyatı haqqında dəyərli fikirlər səsləndirilib.

İki gün davam edən beynəlxalq elmi konfransda Çin və Azərbaycan alimləri ilə yanaşı, Böyük Britaniya, ABŞ, Rusiya, İtaliya, Qazaxıstan, Özbəkistan, Qırğızıstan və başqa ölkələrdən gəlmiş alimlər iştirak ediblər.

İnkişaf mərhələsinə qədəm qoyur

Çin Xalq Respublikasına səfəri

Pekin Xarici Dillər Universitetinin rektoru ilə görüş

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Çin Xalq Respublikasına səfəri çərçivəsində Pekin Xarici Dillər Universitetinin rektoru professor Jia Venjian ilə görüşüb.

Görüşdə çıxış edən professor Jia Venjian Azərbaycan-Çin əlaqələrinin bütün sahələrdə sürətlə inkişaf etdiyini vurğulayaraq, təhsil və elm istiqamətində də böyük uğurların qazandığını diqqətə çatdırıb. Rəhbərlik etdiyi universitetin tarixindən, qurumun fəaliyyət istiqamətlərindən, Azərbaycanla bağlı həyata keçirilən layihələrdən, bu sahədə qarşıda duran vəzifələrdən danışan rektor Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə yaradılmış əməkdaşlıq əlaqələrinin əhəmiyyətini xüsusi vurğula-

yıb. Bu ilin sonunda Azərbaycana gələcəyini bildiren professor səfər proqramına AMEA-nın prezidenti ilə də görüşün nəzərdə tutulduğunu xatırladı. Görüş zamanı AMEA ilə Pekin XDU arasında yeni Anlaşma memorandumunun imzalanmasının elmi əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişafına yeni təkan verəcəyinə əminliyini ifadə edib. Universitetdə 101 ölkə sırasında Azərbaycanın da yer tutduğunu, ali təhsil müəssisəsində Azərbaycan dili kafedrasının uğurla fəaliyyət göstərdiyini diqqətə çatdıran professor bu sahədə kafedranın rəhbəri filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aqşin Əliyevin fəaliyyətini yüksək qiymətləndirib. Yaxın perspektivdə Azərbaycan dili kafedrasının genişləndirilməsinin vacibliyini diqqətə çatdırıb.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli son illərdə Azərbaycan və Çin Prezidentlərinin yaxın təmasları sayəsində ölkələrimiz arasında bütün sahələrdə olduğu kimi elm və təhsil sahəsində əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişaf etdirildiyini diqqətə çatdırıb, bu əlaqələrin daha da genişləndirilməsinin əhəmiyyətinə toxunub. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının yaranma tarixi, prioritet istiqamətləri, elmi bölmələrin fəaliyyət sahələri barədə ətraflı məlumat verən akademik İsa Həbibbəyli Çinin ayrı-ayrı elm-tədqiqat müəssisələri ilə yaradılmış əməkdaşlıq əlaqələrinin böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayıb. Universitetdə Azərbaycan dili kafedrasında yaradılan şəraitə görə universitet rəhbərliyinə təşəkkürünü bildiren AMEA rəhbəri kafedranın fə-

aliyyətinin daha da genişləndirilməsinin gələcək əməkdaşlıq perspektivləri sırasında xüsusi əhəmiyyətə malik olduğunu diqqətə çatdırıb.

Sonra qarşılıqlı olaraq xatirə hədiyyələri təqdim olunub. AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli üzərində Qarabağın rəmzi Xarıbülbülün təsviri olan xalçanı rektora hədiyyə edib.

Görüşdə Pekin Xarici Dillər Universitetinin prorektoru Zhao Qanq, Universitetin Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri He Jing, Asiya kafedrasının müdiri Su Yingying, Azərbaycan dili kafedrasının müdiri filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aqşin Əliyev, Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin əməkdaşı Vang Yuxian və Azərbaycanın Çindəki səfirliyinin məsul nümayəndələri iştirak ediblər.

Pekin Xarici Dillər Universitetinin Azərbaycan dili kafedrası ilə tanışlıq

AMEA-nın prezidenti Pekin Xarici Dillər Universitetində fəaliyyət göstərən Azərbaycan dili kafedrasının fəaliyyəti ilə tanış olub.

Kafedranın müdiri filologiya üzrə fəlsəfə doktoru dosent Aqşin Əliyev kafedranın yaranma tarixi, iş fəaliyyəti, tələbələrle keçirilən görüşlər, onlara verilən elmi-metodik tapşırıqlar, kütləvi maarifləndirici tədbirlər barədə ətraflı məlumat verib. Azərbaycandilli mütəxəssislərin birinci buraxılışının yekunları barədə danışan kafedra müdiri ikinci qrupun da uğurla təhsilə cəlb olunduqlarını diqqətə çatdırıb, yerli tələbələrə Azərbaycana böyük sevgi aşılandığını vurğulayıb. Çinli tələbələrin dərslərdə fəallıq göstərdiyini, Azərbaycanın tarixi, dili və ədəbiyyatı ilə bağlı önəmli biliklər qazandıqlarını bildiren alim praktiki dərslərə və ölkəmizlə

bağlı xüsusi elmi-təcrübi viktorinalara xüsusi əhəmiyyət verildiyini diqqətə çatdırıb. Çinli tələbələrin yay tətili günlərində mütəmadi olaraq Azərbaycana tanışlıq səfərlərinin də təşkil edildiyi bildirilib.

Akademik İsa Həbibbəyli Pekin Xarici Dillər Universitetində fəaliyyət göstərən Azərbaycan dili kafedrasının işini yüksək qiymətləndirib, əlaqələrin daha da genişləndirilməsinin vacibliyini diqqətə çatdırıb.

AMEA rəhbəri Azərbaycana aid tarixi məkanların, maddi-mədəniyyət abidələrinin, rəmzlərin təsvir olunduğu xatirə hədiyyələrini, üzərində Qarabağın simvolu olan Xarıbülbülün və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası binasının təsviri olan xalçaları, eləcə də AMEA-da nəşr olunmuş 100 nüsxədən çox kitabı kafedraya hədiyyə edib.

AMEA-nın prezidenti çinli tələbələrə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixindən mühazirə oxuyub

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Pekin Xarici Dillər Universitetinin Azərbaycan dili qrupunda təhsil alan çinli tələbələrle görüşüb, onların qarşısında auditoriyada çıxış edərək Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi ilə bağlı mühazirə oxuyub.

Mühazirədə Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi inkişaf dövrlərini əhatə edən mərhələlər, ədəbi cərəyanlar, bu janrların ayrı-ayrı nümayəndələri barədə ətraflı söhbət açılıb. Müasir mərhələdə Azərbaycan ədəbiyyatında mövcud olan ədəbi janrlar, onları təmsil edən şair və yazıçılar, Azərbaycan-Çin ədəbi əlaqələrinin bu gün və gələcək perspektivləri barədə hərtəfli məlumat verilib.

Sonra çinli tələbələrle ölkəmizin tarixi, coğrafiyası, ədəbiyyatı, mədəniyyəti haqqında Azərbaycan dilində sual-cavab aparılıb. Akademik İsa Həbibbəyli tələbələrin

dil hazırlığını və intellektual səviyyəsini yüksək qiymətləndirib, bu istiqamətdə əmək sərf etmiş universitetin müəllimi Aqşin Əliyevə təşəkkürünü bildirib.

Sonda AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan dili qrupunda təhsil alan 12 tələbənin hər birinə ölkəmizin tarixi məkanlarını, maddi mədəniyyət abidələrini əks etdirən müxtəlif xatirə hədiyyələri, Akademiyada Azərbaycan dilində nəşr olunmuş kitab və monoqrafiyalar hədiyyə edib.

Görüşdə çinli tələbələr çıxış edərək Azərbaycan dili üzrə biliklərini daima artırdıqlarını, ölkəmizə böyük məhəbbətlə yanaşdıqlarını bildirərək onlarla xüsusi görüş təşkil etdiyinə və mühazirə oxuduğuna görə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyliyə minnətdarlıqlarını bildirib, tarixi görüşdən ayrı-ayrılıqda və kollektiv xatirə şəkli çəkirdilər.

Azərbaycan-Çin elmi əlaqələri yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyur

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin Çin Xalq Respublikasına səfəri

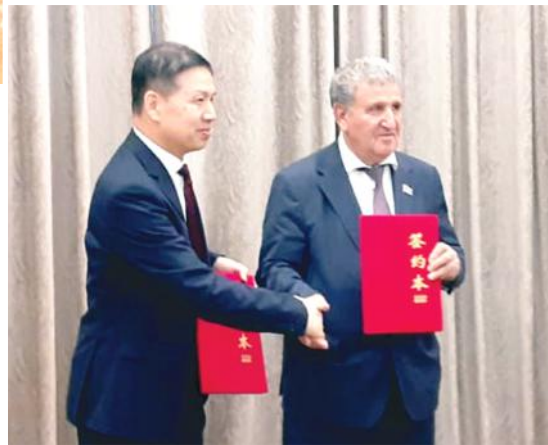
AMEA ilə Çin Yaşıl İnkişaf Fondu arasında memorandum imzalanıb

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Çin Xalq Respublikasına səfəri çərçivəsində Çinin Biomüxtəlifliyin Qorunması və Yaşıl İnkişaf Fondunun vitse-prezidenti və baş katibi professor Zhou Jinfeng ilə görüşüb.

Görüşdə Çin Biomüxtəlifliyin Qorunması və Yaşıl İnkişaf Fondunun vitse-prezidenti və baş katibi professor Zhou Jinfeng təşkilatın tarixi, fəaliyyəti, elmi layihə proqramları barədə ətraflı məlumat verib. Qurumun rəhbəri müxtəlif elmi layihələrin həyata keçirilməsi sahəsində AMEA ilə əməkdaşlığın yaranmasında maraqlı olduqlarını diqqətə çatdırıb. Bu il Azərbaycanda keçiriləcək COP29 tədbirlərinə dəvət olunduğunu məmnunluqla xatırladan professor Zhou Jinfeng Azərbaycanda elan olunmuş "Yaşıl dünya naminə həmrəylik İli"nin bütün dünya üçün böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirərək onun gözlənilən mühüm nəticələrindən danışaraq, bu sahədə dost Azərbaycanla əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişaf etdirilməsinin vacibliyini diqqətə çatdırıb.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli göstərilən diqqət və qayğıya görə minnətdarlığını ifadə edərək qurumlar arasında elmi əməkdaşlıq əlaqələrinin yardımlaşmasının əhəmiyyətini vurğulayıb, əməkdaşlığın genişləndirilməsinin vacibliyini diqqətə çatdırıb. Azərbaycanda elan olunmuş "Yaşıl dünya naminə həmrəylik İli" çərçivəsində Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında keçirilən tədbirlər barədə danışan AMEA rəhbəri Çinin müvafiq fondu ilə nəzərdə tutulmuş birgə əməkdaşlığın səmərəliliyini xüsusi vurğulayıb. AMEA-nın Bilologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin ehatə etdiyi elmi-tədqiqat müəssisələri ilə birgə fəaliyyətin mühüm nəticələrə gətirib çıxaracağına əminliyini ifadə edib.

Sonra Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə Çin Biomüxtəlifliyin Qorunması və Yaşıl İnkişaf Fondu arasında Əməkdaşlıq haqqında Memorandum imzalanıb. Memorandumda birgə elmi fəaliyyətin müddəaları yer alıb.

Sonda qarşılıqlı olaraq xatirə hədiyyələri təqdim olunub.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Çinin dövlət televiziyasına və rəsmi qəzet və saytlarına Azərbaycan-Çin elmi əlaqələri barədə müsahibə verib.

Görüşdə Çin Elmlər Akademiyasının Aerokosmik İnformasiya Tədqiqatları İnstitutundan professor Huang Venjiang, bir sıra dövlət qurumlarını təmsil edən professor Jiang Feng, professor Chen Vengang, professor Linda Vong, AMEA Rəyaset Heyəti aparatının İctimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinin müdiri, dosent Ağahüseyn Şükürov, Azərbaycanın Çindəki Səfirliyinin məsul əməkdaşları iştirak ediblər.

Honkonq Kore Akademiyası ilə elmi əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilib

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Çin Xalq Respublikasına səfəri çərçivəsində Honkonq Kore Akademiyasının Cuci Filialında olub.

Honkonq Akademiyasının rəhbərliyi ilə Cuci şəhərindəki elmi mərkəzdə keçirilən görüşdə Azərbaycan-Çin elmi əlaqələrindən söhbət açılıb, qarşılıqlı əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilib.

Bu ilin fevral ayında Honkonq Kore Akademiyasının Rəyaset Heyətinin qərarı ilə bu elmi qurumun həqiqi üzvü seçilmiş AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyliyə Kore Akademiyasının həqiqi üzvlüyü diplomu və Akademiyanın üzvlük nişanı təqdim olunub.

Səmimi elmi müzakirə şəraitində keçirilən görüşdə Honkonq Kore Akademiyası Rəyaset Heyətinin üzvü professor Vu Jirau, həmin elmi qurumun Cuci filialının sədri vəzifəsini icra edən professor Lei Li, elmi əməkdaşlardan şair-fizik professor Vanq Vedonq, Viktor Riabuk, Çuo Haiping, Li Venhao və başqaları çıxış ediblər.

Sürətli qatarların hərəkət tezliyi fizikasının yaradıcısı, şair-fizik, professor Vang Vedong yeni çapdan çıxmış şeirlər kitabını AMEA-nın prezidenti-nə təqdim edib.

AMEA-nın Gəncə Bölməsində Mirzə Şəfi Vazehin 230 illiyinə həsr olunan konfrans

AR Elm və Təhsil Nazirliyi, Gəncə şəhər İcra Hakimiyyəti və AMEA-nın Gəncə Bölməsinin təşkilatçılığı ilə "Mirzə Şəfi Vazeh və dünya ədəbiyyatı" mövzusunda konfrans keçirilib.

Elmi tədbirə Gəncə Bölməsinin əməkdaşları ilə yanaşı, AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunu, Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunu, Lənkeran Regional Elmi Mərkəzini, həmçinin Naxçıvan və Mingəçevir Dövlət universitetlərini təmsil edən alim və tədqiqatçılar qatılıblar.

İştirakçılar konfransın keçirildiyi AMEA-nın Gəncə Bölməsinin böyük iclas salonunun foyesində elmi nəşr və tarixi sənədlərdən təşkil edilmiş sərgiyə baxış keçiriblər. Mirzə Şəfi Vazehin yaradıcılığı ilə bağlı olan, Almaniyada saxlanılan əlyazmaların fotosüretləri böyük maraq doğurub.

Tədbiri giriş sözü ilə AMEA-nın Gəncə Bölməsinin sədri akademik Fuad Əliyev açaraq, böyük şair və maarifçi Mirzə Şəfi Vazehin ədəbiyyatımızın görkəmli nümayəndəsi olmaqla yanaşı, Azərbaycan poetik düşüncə və ənənələrinin Avropada tanınmasında böyük rol oynadığını qeyd edib.

Akademik Fuad Əliyev Ulu Öndər Heydər Əliyevin milli maraqlarımızın və mənəvi-ideoloji intibahımızın hədəfləri naminə strateji xəttinin bir hissəsi olaraq, tariximizdə və ədəbiyyatımızda özünəməxsus yer tutmuş görkəmli şəxsiyyətlərin tanınması və irsinin əsaslı şəkildə öyrənilməsinin vacibliyinə xüsusi diqqət yetirdiyini vurğulayıb. Akademik Fuad Əliyev bu baxımdan,

Mirzə Şəfi Vazehin yaradıcılıq irsinin öyrənilməsinin gücləndirilməsi haqqında Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən 1981-ci il iyunun 8-də imzalanmış qərara diqqət çəkib.

Akademik Fuad Əliyev müasir dövrümüzdə Ümummilli Liderin layiqli davamçısı, cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən ölkəmizin inkişafı və xalqımızın milli-mənəvi yüksəlişi naminə həmin strateji xəttin uğurlu davam etdirildiyini vurğulayıb. O, ölkə başçısının Mirzə Şəfi Vazehin yaradıcılığının və maarifçi fəaliyyətinin miqyası baxımından onun anadan olmasının 220 illik yubileyinin keçirilməsi haqda 2014-cü il 3 fevral tarixli Sərəncamını və bu sənədin işığında Gəncədə Mirzə Şəfi Vazeh Muzeyinin inşa edilməsini, bu möhtəşəm mədəniyyət obyektinin 2017-ci ilin noyabrın 10-da açılışında şəxsən iştirak etməsini qürurdöğürücü tarixi hadisələr kimi qiymətləndirib.

Akademik Fuad Əliyev böyük şair və maarifçi Mirzə Şəfi Vazehin anadan olmasının 230 illiyinə

həsr olunmuş respublika konfransının da bu mənəvi və elmi məqsədlərə xidmət edəcəyini bildirib.

Sonra konfransın plenar iclasının məruzələri dinlənilib. AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutundan fil.ü.f.d. Ayten Qurbanova "Mirzə Şəfi Vazeh və Türk dünyası", AMEA-nın Gəncə Bölməsinin Humanitar Tədqiqatlar İnstitutundan fil.ü.f.d. Ruziyə Quliyeva "Divani-hikmət" ədəbi məclisi", AMEA-nın Gəncə Bölməsinin Nizami Gəncəvi Mərkəzindən fil.ü.f.d. Əlimuxtar Muxtarov "Mirzə Şəfi Vazeh irsinə dövlət qayğısı: Ulu Öndər Heydər Əliyevdən cənab Prezident İlham Əliyevə" və Aynur Mirişli "Mirzə Şəfi dünyası", AMEA-nın Lənkeran Regional Elmi Mərkəzindən Fəranə Mikayılova "Divani-hikmət" ədəbi məclisi mədəniyyətlərə körpüdür" və Əməkdar artist Məmməd Cəfərov "Mirzə Şəfi Vazehin sözlərinə yazılmış "Var" romansının təhlili" mövzularında çıxış ediblər.

Tədbirdə "Var" romansı Gəncə Musiqi Kollecinin tələbəsi olan gənc vokalçının ifasında səslənib və iştirakçılar tərəfindən böyük maraqla qarşılanıb.

Plenar iclasda çıxış edən Gəncə şəhər İcra Hakimiyyətinin şöbə müdiri Yadigar Bədəlov böyük şair və maarifçi Mirzə Şəfi Vazehin 230 illik yubileyinə həsr olunan bu konfransın işini yüksək qiymətləndirib.

Plenar iclasın yekununda akademik Fuad Əliyev iştirakçılara təşəkkür edib və konfransın materiallarının toplusu şəklində nəşr edildiyini bildirib.

Konfransın digər məruzələri - "Mirzə Şəfi Vazeh yaradıcılığında qəzəllər", "Mirzə Şəfi Vazehin şeirləri əlyazma toplusunda", "Gəncəli müdrik Mirzə Şəfi Vazehin həyat qəribəlikləri (Ə.Nicatin "Gəncəli müdrik" romanının təhlili əsasında)", "Mirzə Şəfi Vazeh poeziyasının humanist pafosları", "Mirzə Şəfi Vazeh bir xətt kimi", "Vazeh şeirlərinin taleyi", "Mirzə Şəfi Vazeh haqqında Mirzə Fətəli Axundov, Abbasqulu Ağa Bakıxanov və Salman Mümtazın şəxsi arxivlərindəki sənədlər", "Mirzə Şəfi Vazehin poeziyasının xarici ölkə bəstəkarlarının vokal əsərlərində təəcəssümü", "Mirzə Şəfi irsinin araşdırılmasında Salman Mümtazın rolu", "Mirzə Şəfi Vazehin maarifçilik fəaliyyəti", "Mirzə Şəfi Vazeh şeirlərinin hikməti" və "Alman alimləri Mirzə Şəfi Vazeh və Fridrix Bodenshtedt haqqında" mövzusunda olan çıxışlar bölmənin dəyimi iclas salonunda davam etdirilib. Məruzələr ətrafında müzakirələr aparılıb.

Konfransın qonaqları şəhər gəzintisinə də çıxıb və Gəncənin tarixi abidə və əlamətdar yerlərilə tanış olublar.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatına layiq görülən kimyaçı alimlər

Onlar ölkənin iqtisadi inkişafı və müdafiə qüdrətinin artırılmasına xidmət edən böyük kompleks elmi-texniki uğura imza atıblar

Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin 27 may 2024-cü il tarixli sərəncamı ilə texnika sahəsi üzrə 3 kimyaçı alimə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatı verilib. Belə ki, müəllifləri Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Akademik Əli Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutunun aparıcı alimləri akademik Vaqif Fərzəliyev, professorlar Həqiqət Cavadova və Əfsun Sucayev olan "Xüsusi təyinatlı sürtkü yağlarının yaradılması və istehsalının təşkili" adlı kompleks elmi-texniki iş dövlətin ən ali mükafatına layiq görülmüşdür.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, cənab İlham Əliyevə alimlərin əməyini yüksək səviyyədə qiymətləndirdiyi üçün təşəkkür edirik.

Kompleks elmi-texniki işin rəhbəri, İnstitutun baş direktoru akademik Vaqif Fərzəliyevin elmi fəaliyyətinin əsas istiqamətini sürtkü yağları, yanacaq və yağlayıcı-soyuducu mayelərə yüksək təsirli aşqarların və onların əsasında yüksək keyfiyyətli yağ, yanacaq və yağlayıcı-soyuducu maye kompozisiyalarının yaradılmasının elmi əsaslarının işlənilməsi sahəsində sisteməlik fundamental tədqiqatlar aparır. Onun rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə yaradılmış bir sıra aşqarlar və sürtkü yağları, o cümlədən xüsusi təyinatlı yağlar sənayedə tətbiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatının digər laureatı, laboratoriya müdiri, professor Həqiqət Cavadovanın elmi fəaliyyətinin əsas istiqamətini böyük elmi və xalq təsərrüfatı əhəmiyyətli tədqiqatlar - üzvi birləşmələrin sürtkü yağlarında aşqar kimi tədqiqi, yeni sürtkü kompozisiyalarının tərtibi və onların əsasında müxtəlif növ daxili yanacaq mühərrikləri üçün müasir motor yağlarının yaradılması təşkil edir.

Həqiqət Cavadova Bakı baza yağları və müvafiq aşqarlar əsasında müxtəlif təyinatlı dizel mühərrikləri üçün bir sıra xüsusi təyinatlı motor yağları yaratmışdır.

Sevindirici haldır ki, dövlət mükafatı ilə təltif olunanlardan biri gənc professor, həm də bu dəfə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatının ən gənc laureatı olan Əfsun Sucayevin əsas elmi istiqaməti yeni kükdür üzvi birləşmələrin sintez üsullarının işlənilməsi sahəsində sisteməlik fundamental tədqiqatlar aparır. Onun rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə yaradılmış bir sıra aşqarlar və sürtkü yağları sənayedə tətbiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Akademik Əli Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutunun Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatına layiq görülən kompleks elmi-texniki işində institutun aparıcı alimlərinin uzun müddətə ərəşəyə gələn böyük zəhməti vardır. İnstitutun tətbiq-yönlü fəaliyyətinin əsas istiqamətini aş-

qarların və sürtkü materiallarının yaradılmasının elmi əsaslarının işlənilməsi, onların tətbiqi təşkil edir. Ona görə də dövlətin ali mükafatına layiq görülən böyük elmi nailiyyət kimi qəbul edilən elmi-texniki ixtirarı, bütövlükdə institut alimlərinin məqsədyönlü fəaliyyətinin məntiqi nəticəsi kimi də dəyərləndirmək mümkündür.

Konkret olaraq elmi-texniki nailiyyətlə bağlı onu deyə bilərik ki, bu böyük əhəmiyyətli fundamental və tətbiqi iş maqla digər tərəfdən ölkəmizin müdafiə qüdrətinin yüksəldilməsi və strateji materiallar üzrə xarici ölkələrdən asılılığın azaldılması məqsədilə hərbi texnika üçün yüksək keyfiyyətli, rəqabətə davamlı xüsusi təyinatlı sürtkü yağlarının yaradılması və istehsalının təşkilini özümdə ehtiva edir. Belə bir elmi-texniki nailiyyətin Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Akademik Əli Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutunda əldə olunması da heç də təsadüfi deyil. Hələ SSRİ dövründə aşqarlar sahəsində üç elmi mərkəzdən biri, müstəqillik dövründə isə yeganə elmi mərkəz olan Aşqarlar Kimyası İnstitutu tərəfindən bir sıra xüsusi təyinatlı sürtkü yağları yaradılıb və istehsalı da təşkil olunub. Bu yağlardan biri də məhz Ukraynanın Xarkov şəhərində yerləşən zavodda istehsal olunan xüsusi texnikada istifadə edilən dizel mühərriki üçün yaradılmış yağ idi. Bu motor yağının istismar xassələri həmin zavod tərəfindən yaradılmış yeni nəsil yüksək gücləndirilmiş dizel mühərrikinin tələblərinə tam cavab vermədiyi üçün yeni xüsusi təyinatlı motor yağının yaradılması tələb olunurdu. Bununla əlaqədar 2019-2021-ci illərdə beynəlxalq əməkdaşlıq çərçivəsində akademik Vaqif Fərzəliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Akademik Əli Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu tərəfindən yüksək istismar xassələrinə malik yeni xüsusi təyinatlı motor yağı yaradıldı. Xüsusi təyinatlı motor yağı həm xaricdə, həm də ölkədə hərbi təyinatlı tankların müasir mühərriklərində sınaqlardan uğurla keçdi və istehsal prosesinə başlanıldı.

Bu istiqamətdə nümunəvi fəaliyyətlərini davam etdirərək Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Akademik Əli Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu alimləri daha bir uğura imza atmışlar. Belə ki, ilin bütün fəsilərində işləyən xüsusi təyinatlı motor yağı ən son markalı tanklarda praktiki

sınaqdan uğurla keçmiş, analoqlarından daha təsirli olduğu təsbit olunmuş və istifadəsi məqsəduyğun hesab edilmişdir.

Nəzərə alsaq ki, qalib ölkənin bundan sonra yeni dövrünün inkişaf hədəflərindən biri ilk növbədə respublikamızın iqtisadi inkişafı və müdafiə qüdrətinin daha da artırılmasıdır, onda ayrı-ayrı strateji məqsullər üzrə yerli istehsal sahələrinin yaradılması artıq bir zərurətdir.

Tədqiqatçıları hal ondan ibarətdir ki, İnstitut alimləri tərəfindən yaradılmış xüsusi təyinatlı motor yağının Pakistan, Banqladəş, Tayland və Mərakeş kimi dost, qardaş ölkələrə ixracı nəzərdə tutulur. Artıq müqavilələr də bağlanıb.

Xatırlatmaq lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Akademik Əli Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutunda bu il əldə edilən elmi nailiyyət təkcə bu elmi-texniki ixtira ilə bağlı deyil. Düzdür, İnstitut alimləri tətbiq-yönlü tədqiqatlarla geniş yer verdikləri üçün əldə etdikləri elmi nəticələrin patentləşdirilməsinə daha çox önəm verirlər. Hazırda ölkədə hər il ən çox patent alan elmi qurum Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Akademik Əli Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutudur. Amma eyni zamanda bu elmi tədqiqat müəssisəsində alınan aşqarlar həm də potensial dərman maddələri kimi müfəssəl tədqiqat edilir. Bundan ötrü İnstitut alimləri ABŞ, Portuqaliya, Türkiyə, İtaliya, Rusiya, Belarus kimi dünyanın bir çox ölkəsinin aparıcı elmi mərkəzlərinin alimləri ilə beynəlxalq tədqiqat qrupları yaradıblar.

Sevindirici haldır ki, bu ilin 11-17 may tarixlərində ABŞ-nin Kaliforniya şəhərində keçirilən Beynəlxalq Elm və Mühəndislik Yarışmasında (ISEF) Dünya mükəttəbinin X sinif şagirdləri Səid Aslanov və İbrahim Allahverdiyev "Bioteb və sağlamlıq elmləri" kateqoriyası üzrə bürünc medala layiq görüldülər. Onlar məhz bu İnstitutun "Fizioloji fəal üzvi birləşmələr" laboratoriyasında Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatı laureatlarından biri olan Əfsun Sucayevin elmi rəhbərliyi altında "Alzeymer xəstəliyinə qarşı yeni nəsil enzim-izoenzim inhibitorların yaradılması" mövzusunda tədqiqat aparmışlar. Diqqət cəlb edən fakt odur ki, 2012-ci ildən ISEF-də yarışan Azərbaycan məktəbliləri indiyə qədər heç vaxt medal qazanmamışlar. Bu il bu günün şagirdi, sabahın böyük alimi olacaq istedadlı məktəblilərin bürünc medal qazanmaqları ölkəmizin şərəfli tarixinə yazılan qürurlu bir hadisədir.

Sonda onu qeyd etmək olar ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin elmimizə olan diqqətini görən Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Akademik Əli Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutunun alimləri bütün istiqamətlərdə fəaliyyətlərini genişləndiriblər. Kollektiv olaraq daha inamla, həvəslə çalışmaqdadırlar. Cənab Prezidentin bu diqqət və qayğısı ümumiyyətlə, ölkəmizdə fəaliyyət göstərən bütün elmi tədqiqat institutlarının alimlərinin rıqqətə gətirəcək və onların dünyaya səs salacaq fundamental və tətbiqi elmi nailiyyətlərini bundan sonra da görə biləcəyik.

Arif HƏŞİMOV
AMEA-nın akademik-katibi,
akademik

Almaniyalı alim institutda elmi ezamiyyətdə olub

Almaniyanın Leibniz İnstitutunun nəzdindəki DSMZ - Almaniya Mikroorqanizm Kolleksiyası və Hüceyrə Kulturası Mərkəzinin Bitki virusları şöbəsinin rəhbəri professor Stephan Winter AR ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunda (MBBI) elmi ezamiyyətdə olub.

Alim MBBI-nin laboratoriyaları ilə tanış olduqdan sonra aparılan elmi tədqiqat işləri haqqında ətraflı məlumat alıb və daha sonra "Bitki viruslarının müasir diaqnostikası üsulları" mövzusunda elmi seminar keçirilib. Məruzəçi qeyd edib ki, son illərdə müxtəlif yeni texnologiyalara əsaslanan molekulyar-genetik metodlardan istifadə etməklə patogen virusları xarakterizə etmək və patogen-sahib orqanizm qarşılıqlı əlaqəsini müəyyən etmək məqsədilə çoxlu sayda tədqiqatlar aparılmaqdadır. Seminarda bitkilərdə vektor daşıyıcı - patogen - sahib orqanizm arasında əlaqələrin molekulyar mexanizmlərinin öyrənilməsi, karantin əhəmiyyətli, eyni zamanda qeyri-müəyyən etiologiyalı fitopatogenlərin identifikasiyası, xəstəliklərin proqnozlaşdırılması və onlara nəzarətin artırılması kimi mühüm problemlərin həllində müasir New generation sequencing və RNA deep sequencing kimi yüksək ötürmə qabiliyyətli sekvens texnologiyaların tətbiq imkanları haqqında məlumat verilib. Çıxış ətrafında geniş müzakirələr aparılıb. Prof. Stephan Winter seminar iştirakçılarının suallarını cavablandırıb. Seminarın sonunda MBBI-nin baş direktoru, akademik İradə Hüseynova qonağa maraqlı çıxışı üçün təşəkkür edib və bu çür görüşlərin institutlar arasında gələcəkdə görülmək birgə elmi işlərə vəsile olacağına inandığını bildirib. Seminardan sonra Almaniya Federal Təhsil və Elmi Tədqiqat Nazirliyi tərəfindən Şərq Tərəfdaşlığı ölkələri üçün elan edilmiş qrant müsabiqəsinə (BMF) birgə layihənin təqdim edilməsi və potensial əməkdaşlıq imkanları ətrafında müzakirə edilib.

MEK-də Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyinin Bakı proqram koordinatoru ilə görüş

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının (MEK) direktoru texnika elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Hüseyn Hüseynov ilə Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyinin (TİKA) Bakı proqram koordinatoru Hayrettin Özçelik arasında görüş keçirilib.

Görüşdə qarşı tərəfdən TİKA Bakı proqram koordinatorunun müavini Fuat Erdogmuş və qurumun əməkdaşı Abbas Hümətov iştirak ediblər.

Qonaqlar MEK-in Sərgi salonunda Ulu Öndər Heydər Əliyevin və Prezident İlham Əliyevin həyat və siyasi fəaliyyətlərini əks etdirən nəsrlərdən ibarət guşələrə, "Naxçıvan MR-100", "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili", "Məhəmməd Füzuli-530", "Əziz Səncər" sərğilərinə baxıb, həmçinin Qarabağ müharibəsi qəhrəmanları fondu ilə tanış olublar.

Dəyirmi masa ətrafında davam edən görüşdə qonaqları rəhbəri olduğu kitabxanada görməkdən məmnunluğunu bildiren MEK-in direktoru texnika elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Hüseyn Hüseynov AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyliyə salamlarını çatdırıb və kitabxananın fəaliyyətindən danışdı.

Direktor Azərbaycan və Türkiyənin bütün sahələrdə olduğu kimi, elm, mədəniyyət sahəsində də əlaqələrinin yüksək tempə inkişaf etdiyini diqqətə çatdırıb, AMEA-nın da bu istiqamətdə öz töhfələrini verdiyini qeyd edib. İlk dəfə olaraq Türkiyənin Elmi və Texnoloji Tədqiqat Şurasının (TÜBİTAK) Bakı ofisinin Akademiyada açıldığını, bununla da Türkiyənin nüfuzlu akademik qurumları ilə AMEA-nın elmi əməkdaşlıq əlaqələrinin genişləndirildiyini vurğulayıb. TİKA ilə də əməkdaşlığın perspektivlərini diqqətə çatdıran direktor qeyd edib ki, Azərbaycanda mövcud olan ən böyük elmi kitabxana kimi MEK-in qarşıda duran əsas məqsədi ən son texnoloji yenilikləri tətbiq etməklə oxucuların elektron kitab ehtiyacını ödəməkdir. Bu istiqamətdə isə dünya ölkələrinin, o cümlədən Türkiyənin qazandıqı təcrübədən faydalanmağın əhəmiyyətli olduğunu vurğulayıb. Direktor, həmçinin bu sahədə TİKA-nın dəstəyinin önəmli olduğunu bildirib və əməkdaşlığın inkişafına təkən verəcəyinə ümidvar olduğunu vurğulayıb.

TİKA Bakı proqram koordinatoru Hayrettin Özçelik isə öz növbəsində MEK-lə tanışlıqdan məmnunluğunu qeyd edib, qardaş ölkənin təşkilatları tərəfindən təklif edilən təşəbbüslərə dəstək göstərməyə hər zaman hazır olduqlarını diqqətə çatdırıb.

Qonaqlar görüş zamanı MEK-in fondları, guşələri, eləcə də elektron informasiya xidmətinin göstərilməsində xüsusi rola malik Reproqrafiya şöbəsində yaradılan şəraitlə tanış olub, iş prinsipi barədə məlumat alıblar. Qeyd olunub ki, buradakı aparatların köməyiylə kitab, jurnal, qəzet və məqalələr skan edilərək elektron versiyaları yaradılır və xüsusi proqram (ABBYY FineReader) vasitəsilə konvertləşdirilərək PDF formatda kitabxananın ümumi bazasına yerləşdirilir.

Görüş əsnasında bəzi real problemlər və onların həlli yolları, birgə layihələr ətrafında fikir mübadiləsi də aparılıb.

Professorun növbəti kitabı

AMEA-nın akademik Z.Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutunun Şərq ölkələrinin tarixşünaslığı şöbəsinin müdiri tarix üzrə elmlər doktoru, professor Məryəm Seyidbəylinin "Görkəmli Azərbaycan alimi Nəsirəddin Tusi həyatı və elmi irsi" adlı növbəti monoqrafiyası nəşr olunub.

Monoqrafiya İslam intibahının böyük alimi, dünya elmində və mədəniyyətində mühüm iz qoymuş Azərbaycan alimi Nəsirəddin

Tusinlərin həyat və yaradıcılıq irsinə həsr olunub. Öz kəşfləri və elmi fikirləri ilə astronomiya, riyaziyyat, fəlsəfə, tibb, etika, məntiq, din nəzəriyyəsi, dövlət və hüquq nəzəriyyəsi və digər elm sahələrini daha da zənginləşdirmiş Nəsirəddin Tusinin yaradıcılığına aid nadir əlyazma nüsxələri ilk dəfə olaraq adıçəkilən monoqrafiyada öz əksini tapıb.

Kitabda həm yerli, həm də xarici alimlərin Nəsirəddin Tusinin yaradıcılığına dair tədqiqatları da yer alıb. Kitab oxuculara Azərbaycan və rus dillərində təqdim olunub.

26 İyun - Silahlı Qüvvələr Günü

Sülh və əməkdaşlığın qarantı: Azərbaycan silahlı qüvvələri

Ordu quruculuğu sahəsində uzun yol qət edən Azərbaycanın qədim dövletçilik ənənələri hərbi təcrübəsinin inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərmişdir. Tarixin müxtəlif dövrlərində regionda güclü orduya və yüksək hərbi potensiala malik olan Azərbaycanın ötən əsrin əvvəllərində milli ordu yaratmaq amalı hər zaman öndə olmuş və 1918-ci ilin 26 iyun tarixi bu işdə həlledici rol oynamışdır. Yaranmasından 106 il ötən Azərbaycan ordusu tarixin sət sınaqlarından keçərək, bolşevizm kimi regional təhdidlərə üzləmiş, 70 illik uzun fasilədən sonra, 1991-ci ildə suverenliyinin təkrar bərpası müstəqil dövlətin silahlı qüvvələrinin yaranması və qüdrətli orduya çevrilməsi ilə nəticələnmişdir.

Nə çarizm nə də ki, kommunist ideologiyası Azərbaycan ordusunun təməlini sarsıda bilməmişdir. Dövlət müstəqilliyi uğrunda aparılan mübarizələr, son ikiyüz ildə bölgənin müsəlman əhalisinə qarşı törədilən soyqırımı hadisələri illər ötdük-cə xalqın birliyini möhkəmləndirmiş, sərhəd təhlükəsizliyinin və ordu quruculuğunun vacib olduğunu göstərmişdir. Xalqın düşmənlə mübarizədə döyüşkən ruhunu canından qopara bilməyən rejimlər tarix səhnəsindən silinsə də Azərbaycan ordusu mərhumiyyətlərə və mürekkəb geosiyasi vəziyyətə baxmayaraq ayda qalmış və müasir dövrdə Cənubi Qafqazın müzəffər ordusu kimi yaddaşlarda yaşamaq haqqı qazanmışdır. 1918-ci ilin 1 avqust tarixində Cümhuriyyətin Hərbi Nazirliyinin təsis edilməsi İslam şərqində yaradılan ilk parlamentli müstəqil respublikanın qısa zamanda böyük uğurlara imza atması ilə nəticələnmiş, sərhədlərin qorunması kimi mühüm məsələlər gündəmə gətirilmişdir. Cümhuriyyətin İstiqlal Bəyannaməsində şərfli yer tutan Azərbaycan Silahlı Qüvvələri ifadəsinin və ordunun yaradılmasına dair əks olunan qeydin üzərindən xeyli vaxt keçir.

General Səməd bəy Mehmandarovun rəhbərlik etdiyi Azərbaycan ordusunun yaradılması heç də asan başa gəlməmiş, dövlət ordu quruculuğu sahəsində bir sıra maddi mərhumiyyətlər və müteəssis çatışmazlığı ilə qarşılaşmışdır. Bununla yanaşı, Azərbaycanda ordu yaradılması işi xarici və regional təzyiqlərdə üzleşmiş, Rusiyada aktivləşən bolşevizm prosesə maneə yaratmaq üçün hər vasitəyə əl atmağa hazır idi. Yaranmış mürekkəb vəziyyətə baxmayaraq, hərbi nazir S.Mehmandarov və onun müavini general-leytenant Əliqası Xəlilovün çar ordusundan əldə etdikləri yüksək hərbi təcrübə Azərbaycan ordusunun yaradılmasında əhəmiyyətli rol oynamışdır. Məhz hər iki peşəkar hərbiçinin sərişəsi və professional idarəçiliyi respublikada nizami ordunun inkişafına və formalaşmasına mühüm təsir göstərmişdir. Türkiyə kimi qüdrətli dövlətlə qonşuluq Azərbaycanın o dövrdə, konkret ifadə etsək 1918-ci ilin mart, aprel, may soyqırımlarının qarşısının alınmasında həlledici rol oynamışdır. Nuru paşanın komandanlığı altında bolşevik və daşnak zülmünə qarşı vuruşmaq üçün Azərbaycana daxil olmuş son Osmanlı ordusu ölkədə yaşayan bütün xalqların mümayəndələrinə qarşı törədilən soyqırımlarının qarşısının alınmasında müstəsna hadisə kimi tarixdə parlaq səhifə yarmışdır.

Çarizmin hökm etdiyi dövrdə olduğu kimi Sovet rejimi dövründə də Azərbaycana qarşı yürüdülməli siyasət dəyişmədi. Bu, özünü heç şübhəsiz ki, ordu quruculuğu işində də göstərirdi. 1920-ci ilin sovet işğalı Azərbaycana hərbi mərhumiyyətlər və məhdudiyətlər gətirdi. Nəticədə respublikanın 21 generalından 15-nə bolşevizm tərəfindən güllələnmə cəzası verilmişdir. Eləcə də milli kadrların hazırlanması və hərbi təhsil sahəsində azərbaycanlı peşəkar zabitlərin yetişdirilməsinə səmimi yanaşmayan ittifaq dövləti, belə ciddi və tələyüklü məsələlərdə Azərbaycanı kənar tutmağa çalışırdı.

Ardından, II Dünya müharibəsi illəri Azərbaycan üçün ağır sınaqlar və fəal təhlükələrlə nəticələnmişdir. 600 bezi mənabələrdə 700 minə yaxın azərbaycanlının iştirak etdiyi həmin müharibə illəri sovet ordusu sıralarında xidmət keçən yüzlərlə, minlərlə azərbaycanlının həyatına son qoymuşdur. Həyatını itirən həmin gənc azərbaycanlılar böyük bir ordu yaradacaq qədər say baxımından çox olmuş, xeyli sayda ailələr başsız qalmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, I və II Dünya müharibələrində iştirak edən azərbaycanlılar arasında barmaqla sayılacaq qədər yüksək rütbəli zabitlər var idi. Onların döyüş yolu və şücaətləri də dövrün hökumətləri tərəfindən layiqincə qiymətləndirilməmişdir. Göstərdikləri fədakarlıqlar filmlərə səhnə olmamış, kitablarda da adları məhdud sayda, demək olar ki, çəkilmişdir.

Sovet hakimiyyəti illərində çarizmdən fərqli olaraq Azərbaycan gəncləri hərbi xidmətə çağırılırdı. Lakin, gənclər burada da hərbi işdə uzaq tutulmağa çalışılırdı. Azərbaycanlılar əsasən hərbi xidmət dövründə tikinti batalyonlarına, texniki təchizat, yemək paylanması kimi diqqət çəkməyən işlərə cəlb olunurdular. Ən yaxşı halda soydaşlarımız sürücü peşəsinə yiyələnmə bilirdilər. Bu hal respublikada əsasən 1969-cu ilə qədər davam etmiş, həmin illər ərzində Azərbaycan ordusu SSRİ-nin tərkibində, kölgədə qalmışdır. Mövcud sahədə ittifaq respublikaları arasında ayrışdırıcı təsirlər Azərbaycanı qarşı qərəzli münasibətin dəyişməsi və gələcəkdə ixtisaslı hərbi kadrların yetişməsinə təsirlənmişdir. Azərbaycan ordusu SSRİ-nin müxtəlif zabit hazırlayan məktəblərinə təhsilə göndərilmiş və bir sıra hərbi sahələrdə qabaqcıl kadrlar kimi respublikaya qayıdaraq xidmət etmişlər. Cümhuriyyətin siyasi varisi olan Azərbaycan Respublikasında Prezident Heydər Əliyevin 22 may 1998-ci il tarixli fərmanı ilə 26 iyun respublika Silahlı Qüvvələri günü elan olunmuşdur. Dövrünün yetişmiş gənc zabitləri və respublikada yaradılmış hərbi ixtisaslı məktəblərinin məzunları gələcəkdə Azərbaycanın müdafiəsi işində

yaxından iştirak etmiş, I və II Qarabağ döyüşlərində onların qazandıqları təcrübələr az əhəmiyyət daşımamışdır.

Hazırda Azərbaycan ordusu Cənubi Qafqaz regionunun və bütövlükdə Qafqazın ən güclü və hazırıqlı silahlı qüvvələri kimi öz qüdrətli dövrünü yaşayır. Hərbi büdcənin artırılması Azərbaycanın müasir və dəqiq silahlarla təchiz olunması işinə əhəmiyyətli təsir göstərir. Azərbaycan ordusu hər il daha da güclənir, müasir dövrün tələblərinə uyğun tərəqqi yolunda irəliləyir. Bu işdə qonşu Türkiyə kimi ordu quruculuğu sahəsində dünyada ilk sıralarda duran yüksək peşəkarlıq nümunəsi Azərbaycan silahlı qüvvələri üçün örnək təşkil edir. Bütövlükdə Azərbaycanın son yüz ildə müasir ordu quruculuğu sahəsində keçdiyi yol asan olmamış, maneələr və mürekkəb vəziyyət xalqın mübarizə ruhunu bir qədər də gücləndirmişdir.

Respublikada müasir ordu quruculuğu siyasəti uğurla davam edir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin pragmatik siyasi fəaliyyəti, Ali Baş Komandan olaraq, ölkə başçısının yürütdüyü dövlət idarəçiliyi həyatın bütün sahələrində olduğu kimi hərbi tərəqqi işində də öz bəhrəsini verir. Dövlət və xalq birliyi Azərbaycanda milli inkişafın davamlı inkişafa gətirib çıxardığını, iqtisadi, siyasi və hərbi tərəqqiyə yol açdığını göstərir. Möhkəm birlik və dövlətə inam Azərbaycan xalqının II Qarabağ müharibəsində, 44 günlük savaşın nəticəsində itirilmiş torpaqlarının geri alınması və müstəqilliyinin möhkəmlənməsinə xidmət etmişdir.

Azərbaycan silahlı qüvvələri müasir dövrün hərbi üstünlüklərini tətbiq etməklə 2020-ci ilin Vətən müharibəsində parlaq qələbəyə imza atmışdır. Tam qələbə regional və beynəlxalq mətbuatın diqqət mərkəzində olmuş, Azərbaycan ordusunun düşmənlə mübarizədə taktik gedişləri geniş müzakirələrə səbəb olmuşdur. Hətta Azərbaycan ordusunun əldə etdiyi möhtəşəm qələbə dünyanın hərbi institutlarında tədqiq olunur və alınan müsbət nəzəriyyələr aparıcı dünya mətbu orqanlarında nəşr olunur. 2021-ci ildə "Global Firepower" təşkilatının yekunlarına əsasən, Azərbaycan Silahlı Qüvvələri "Dünyanın ən güclü ordusu" reytingində 63-cü yerdə qərar tutub. Göründüyü kimi Azərbaycan silahlı qüvvələri Vətən müharibəsindən ötn dövr ərzində bir qədər də qüdrətini artırmış, adı beynəlxalq hərbi tədqiqat mərkəzlərinin illik araşdırmalarında ön sıralara çəkilmişdir.

Yaşadığımız XXI əsrdə bölgəyə sülh və əminamanlıq gətirən Azərbaycan ordusu regional və beynəlxalq əməkdaşlığın qarantına çevrilmişdir. Hazırda Azərbaycanın bölgədə yaratmış olduğu Cənubi Qafqazda heç bir beynəlxalq layihə icra oluna bilməz. Bunun üçün respublikanın siyasi dialoqa verdiyi üstünlük ikitərəfli və paralel olaraq çoxtərəfli əməkdaşlıq üçün əsas yaradır. Azərbaycan Respublikasının daşınan enerji ilə yanaşı, yaşıl enerji sahəsində əldə etdiyi müsbət təcrübə, həmçinin iqlim dəyişiklikləri fonunda bir neçə aydan sonra, beynəlxalq COP29 tədbirinə rəhbərlik etməsi ölkənin ordu ilə yanaşı tərəqqipərvər yaşıl dünya naminə böyük layihələrdə yer aldığını göstərir. Aparılan təhlillər göstərir ki, Azərbaycanın bölgədə yaratmış olduğu müasir və sülhsevər ordu potensialı sərmayə mühitinin inkişafına və əmək miqrasiyasının genişlənməsinə əhəmiyyətli təsis göstərir. Bu, onu göstərir ki, güclü iqtisadiyyatı olan dövlətin güclü ordusu var. Həmin ordu regionda tolerant, sülh və əminamanlıq şəraitində birgə yaşamaq üçün öz qüdrətini dünya durduqca davam etdirəcək.

Aqil ƏHMƏDOV
AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

ELAN-MÜSABİQƏ

"Füzuli və Türk dünyası" mövzusunda beynəlxalq simpozium

9-10 oktyabr 2024-cü il tarixlərində Türkiyə Cümhuriyyəti Ankara şəhərində AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu və Türkiyə Cümhuriyyəti Qazi Universitetinin birgə təşkilatçılığı ilə böyük Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Məhəmməd Füzulinin anadan olmasının 530 illiyi ilə əlaqədar "Füzuli və Türk dünyası" mövzusunda beynəlxalq elmi simpozium keçiriləcək.

Simpoziumda iştirak etmək istəyənlər cari ilin 30 iyul tarixinə kimi məruzələrinin tezislərini göndərə bilərlər. 30 avqust 2024-cü il tarixində tezislərin qəbul olunması haqqında iştirakçılara məlumat verəcək.

İştirakı təsdiqlənən məruzəçilər məruzənin tam mətnini konfransda iştirak etdikdən sonra 25 oktyabr 2024-cü il tarixində göndərməlidirlər.

Qəbul şərtləri:

1. Simpoziuma ölkə daxili və xaricindən alim və tədqiqatçılar qatıla bilər.
2. Doktorantların elmi məsləhətçiləri (rəhbər) ilə birlikdə hazırladıkları məruzələrlə simpoziuma qatılması mümkündür.
3. Simpoziumun dili Azərbaycan, türk, digər türk dilləri və ingiliscədir.
4. Məruzənin tezisləri və tam mətni əvvəllər heç bir yerdə təqdim olunmamalı və çap edilməməlidir.
5. Tezislər 250-300 sözdən artıq olmamalıdır.
6. Tezislər və tam mətnlər yazı qaydalarına uyğun olaraq hazırlanmalıdır, əks halda dəyərləndirilməyə buraxılmayacaq.
7. Tezislər simpoziumun mövzuları, elmi şərtlərə uyğunluğu və tədqiqatın orijinallığı nəzərə alınaraq Elmi heyət tərəfindən dəyərləndiriləcəkdir. Qəbul edilən tezislər 30 avqust 2024-cü il tarixində elan olunacaqdır.
8. Hər məruzə üçün 10-15 dəqiqə nəzərdə tutulur.
9. Tezis və tam mətni Simpoziumun Təşkilat Komitəsinə göndərən iştirakçılar onların çap olunmasını təsdiq etmiş olur.
10. Yerləşmə və nəqliyyat xərcləri iştirakçıların özlərinə aiddir.
11. Tezis füzuli.elyazmalarins.gazi@gmail.com adresinə göndərilməlidir.

Simpozium mövzuları aşağıdakı əsas başlıqlar altında qruplaşdırılacaq:

- Füzuli: həyatı, sənəti, əsərləri, xələfləri;
  - Füzulinin türk ədəbiyyatı və mədəniyyətində yeri;
  - Füzuli və Türk dünyası ədəbiyyatı;
  - Füzuli və dünya ədəbiyyatı;
  - Füzulinin əsərlərinin əlyazma nüsxələrinin müqayisəli tədqiqi.
- Simpoziumla bağlı <https://deegitimi.gazi.edu.tr/view/event-list> linki vasitəsilə əlavə məlumat əldə edə bilərsiniz.

Mirzə Şəfi Vazehin 230 illik yubileyinə həsr olunmuş respublika konfransı

2024-cü ilin noyabr ayında Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyində Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri, pedaqoq və xəttat Mirzə Şəfi Vazehin anadan olmasının 230 illik yubileyinə həsr olunmuş "Mirzə Şəfi Vazeh və Azərbaycan ədəbiyyatı Şərq-Qərb əlaqələri kontekstində" mövzusunda respublika elmi konfransı keçiriləcək.

Konfransın bölmələri:

1. Mirzə Şəfi irsi Azərbaycan və Qərb ədəbi əlaqələri kontekstində
2. Mirzə Şəfi şeirləri musiqidə və poeziya-musiqi əlaqələri problemi
3. Mirzə Şəfi Azərbaycan boykarlığında və klassik irsin incəsənətdə əksi problemləri
4. Mirzə Şəfinin ədəbi mirası və mətnşünaslıqda atribusiyə məsələləri
5. Mirzə Şəfi irsinin poetikası və ədəbi məclislər ənənəsi

Məqalənin tərtib olunma qaydaları:

- Mətn Microsoft Word redaktorunda (.doc, .docx) təqdim edilməlidir;
- Məqalənin mətni Azərbaycan, rus və ingilis dillərində açar sözlər, xülasə və ədəbiyyat siyahısı daxil olmaqla 3-5 səhifə həcmində olmalıdır;
- Məqalə Times New Roman - 12 ppt şrifti ilə, setirlərərsarı interval - 1,5 olmaqla yazılmalıdır;
- Yuxarı sağ küncdə kiçik və tünd şriftlə müəllifin adı, soyadı, ondan altıda kiçik və adi şriftlə elmi dərəcəsi (varsa), elmi adı (varsa), iş yeri, elektron ünvanı və əlaqə nömrəsi göstərilməlidir;
- Məqalənin adı ortada böyük və tünd şriftlə verilməlidir;
- Məqalənin mətni Azərbaycan dilində yazılarsa ingilis dilində xülasə, ingilis dilində yazılarsa Azərbaycan dilində xülasə; rus dilində yazılarsa Azərbaycan və ingilis dillərində xülasə tələb olunur;
- Məqalənin müxtəlif dillərdə olan xülasələri bir-birinin eyni olmalı, məqalənin məzmununa uyğun yazılmalıdır. Xülasədə müəllifin gəldiyi elmi nəticə, işin elmi yeniliyi, tətbiqi əhəmiyyəti və s. öz əksini tapmalıdır. Hər bir xülasədə müəllifin tam adı göstərməli, həmçinin məqalənin adı tərcümə edilməlidir. Xülasələr 50-100 söz-dən ibarət olmalıdır;
- Mətnin əvvəlində məqalənin və xülasələrin yazıldığı dillərə müvafiq olaraq minimum 5 açar söz göstərilməlidir;
- Ədəbiyyat siyahısı əlifba ardıcılığı ilə olmalı, AAK-nın tələblərinə uyğun tərtib edilməli, məqalədə istinadlar düz mötərizə daxilində verilməlidir (məs: [5, s.12]).

Mətnin səhifə parametrləri aşağıdakı şəkildə olmalıdır:

- Sağ tərəf - 1 sm
- Sol tərəf - 3 sm
- Aşağı hissə - 2 sm
- Yuxarı hissə - 2 sm
- Məqalələrin qəbul olunması üçün son tarix: **01 avqust 2024-cü il**
- Təşkilat komitəsi məqalələrin mətnində düzəlişlərin edilməsi (ümumi məzmunu dəyişmədən), məruzələrin geri qaytarılması hüququna malikdir.
- Təşkilat komitəsi ilə əlaqə:

Ünvan: AZ1001, Azərbaycan Respublikası,
Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi, 53
Tel.: (+994 12) 505 53 14
E-mail: nizamimuzeyikonfrans@mail.ru

Redaksiya heyəti:

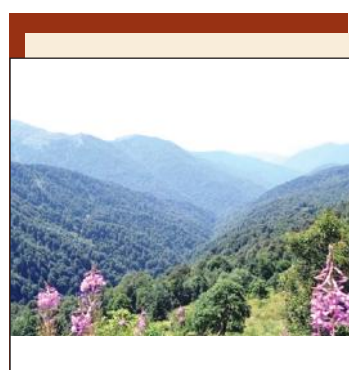
İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev,
İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev,
Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev,
İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Reyaset Heyəti
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Tiraj: 2000

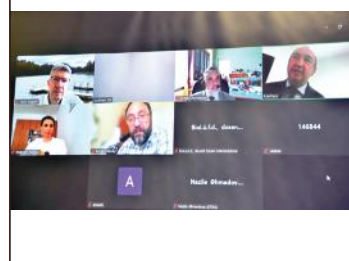
Специфичны
для Карабаха

стр. 10 ⇨

Нейтральный
баланс деградации

стр. 11 ⇨

Ключевой
природный
фактор

стр. 11 ⇨

Presentation of the
monograph "Zangezur:
From the Distant Past Up
to Now" was held in the
Central Scientific Library
of ANAS

стр. 12 ⇨

Исследования по приоритетным направлениям

Мероприятия и реформы во имя обновляемой Академии наук будут продолжаться и впредь

Состоялось очередное заседание Президиума Национальной академии наук Азербайджана. В мероприятии приняли участие президент НАНА академик Иса Габиббейли, члены Президиума, заведующие отделами аппарата Президиума, директора научных учреждений и организаций НАНА.

Открыв заседание вступительным словом, академик Иса Габиббейли ознакомил присутствующих с вопросами, стоящими на повестке дня. Вначале члену-корреспонденту НАНА Али Нуриеву была вручена Почетная грамота НАНА, а доктору физико-математических наук, профессору Адалату Ахундову - Почетная грамота Отделения физико-математических и технических наук НАНА.

Первым на рассмотрение был вынесен вопрос о научном докладе заведующей отделом Института философии и социологии члена-корреспондента НАНА Кенуль Буньятзаде "Суфийская феноменология - новый философский подход и взгляд в будущее", в котором ученый сообщила, что и в античный период, и в средние века Восток всегда играл для Запада роль источника идей.

Ученый подчеркнула, что одной из основных причин произошедшего в средние века на Западе Ренессанса, который привел к развитию науки и мышления, была мудрость Востока, в особенности ислама, а Азербайджан, будучи составной частью мусульманского Востока, всегда занимал важное место в истории исламской мысли и играл исключительную роль в ее обогащении.

Восток - источник идей

Сказав, что затронутые в докладе вопросы имеют особое значение для истории современной мысли, Кенуль Буньятзаде добавила, что основной целью является создание единого синтеза между мышлением Востока и Запада и преподнесение истины в ее целостном виде. Оратор отметила, что данная философская концепция расширяет горизонты мышления современного человека, который находится в глубоком ментальном и духовном кризисе, и дает ему плоток свежего воздуха.

В докладе также говорилось о требованиях времени и новых достижениях науки, автор свя-

зала свои идеи и принципы с научными теориями и гипотезами, провела параллели с квантовой физикой.

Помимо этого, на первый план были выдвинуты два качества суфийской феноменологии, заслуживающие внимания. Во-первых, она представляет собой образец западной философской системы, что позволяет ей занять свое место в ряду известных философских систем, а также открывает новые перспективы. Во-вторых, исследование построено именно на принципах суфизма, которые представляют собой основную линию концепции, и тем самым концепция в очередной раз подчеркивает роль и значение мудрости ислама в истории философской мысли мира.

Автор сообщила, что суфийская феноменология - это человекоцентричная философия, ее основной целью является расширение представлений о человеке и взглядов самого человека: "Для этого здесь используются методы как суфизма, так и феноменологии. Две важные линии - рациональное и иррациональное знание, наука и вера, материальные и духовные особенности - развиваются параллельно. Если сказать точнее, это философия, которая опирается на единство указанных линий. Доклад представляет собой философское учение, которое раскрывает новые слои мышления в соответствии с требованиями современности, создает синтез между духом и логикой, тем самым поднимая его над рамками материального мира, и направлено на совершенствование духовных и ментальных качеств".

Суфийская феноменология

После прослушивания доклада состоялись дискуссии, в которых приняли участие академики Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев, Ирада Гусейнова, профессора Ильхам Мамедзаде, Абулгасан Аббасов, доктора философских наук Рафига Азимова, Физули Гурбанов и др.

Затем выступил академик Иса Габиббейли, который отметил, что читал изданную несколько месяцев назад двухтомную монографию Кенуль Буньятзаде "Суфийская феноменология", и подчеркнул, что она является первым фундаментальным трудом, написанным в данном направлении после обретения независимости. Сказав, что в связи с вынесенной на обсуждение темой он провел предварительные дискуссии с учены-

ми Института философии и социологии, академик добавил, что доклад ученого "Суфийская феноменология - новый философский подход и взгляд в будущее" был широко обсужден на заседании Ученого совета Отделения общественных наук и после этого вынесен на рассмотрение президиума.

Руководитель НАНА подчеркнул, что доклад очень актуален, здесь с одной стороны вниманию представлены синтез мышления Востока и Запада, а также новая интерпретация важных идей древнего и современного периода, а с другой стороны проводится сравнительный анализ философии и науки. Академик Иса Габиббейли сообщил, что, хотя на протяжении последних 100 лет в Азербайджане преобладала материалистическая философия, автор глубоко освоил свою идею и борется за нее, представляет вниманию первый идеалистический подход, созданный в стране в современный период после обретения независимости; помимо этого, автор находится в поисках моста между идеализмом и материализмом.

После выступлений Президиум НАНА принял доклад и дал соответствующие поручения.

Отчитались за первое полугодие

Следующим на рассмотрение был вынесен вопрос о подготовке научных учреждений и организаций, региональных отделений и научных центров НАНА к отчетным заседаниям по итогам научной и научно-организационной деятельности в первое полугодие 2024 года. Академик Иса Габиббейли отметил, что для повышения качества отечественной науки необходимо представить полугодичные отчеты, и добавил, что отчетные заседания пройдут при участии ответственных лиц аппарата Президиума НАНА.

Далее заведующий отделом науки и образования аппарата Президиума НАНА доктор филологических наук Сархан Хавери рассказал о датах проведения отчетных заседаний по итогам научной и научно-организационной деятельности научных учреждений и организаций Академии наук в первое полугодие 2024 года и о соответствующих лицах, которые примут участие в этих заседаниях.

(продолжение на стр. 10)

Исследования по приоритетным направлениям

Мероприятия и реформы во имя обновляемой Академии наук будут продолжаться и впредь
(начало на стр.9)

Создан новый отдел

Затем был рассмотрен вопрос о регулировании предоставления трудовых отпусков работающим в научных учреждениях и организациях НАНА сотрудникам. В связи с этим академик Иса Габиббеили дал соответствующие поручения директорам научных учреждений и организаций.

Заведующая отделом человеческих ресурсов аппарата Президиума НАНА доктор философии по филологии Айнур Махмуд представила ряд статистических данных, связанных с трудовыми отпусками в научных учреждениях и организациях.

На заседании генеральный директор Республиканского центра сейсмологической службы НАНА член-корреспондент НАНА Гурбан Етирмишли рассказал об итогах международной научной конференции "Инновации в сфере сейсмической опасности на Кавказе и результаты современных инженерных практик", которая проходила с 13 по 15 мая 2024 года.

Следующим на рассмотрение был вынесен вопрос о проведении Международной научной конференции "Искусственный интеллект и цифровое развитие: реалии и вызовы". О подготовке к мероприятию рассказал вице-президент НАНА академик Расим Алигулиев.

Для обсуждения исследований, которые ведутся в стране в сфере технологий искусственного интеллекта, и их достижений, а также возможностей их применения и популяризации полученных результатов было принято постановление о проведении при организации НАНА 17-18 июля 2024 года Международной научно-практической конференции "Искусственный интеллект и цифровое развитие: реалии и вызовы". Также для решения организационных вопросов была создана комиссия.

Для расширения деятельности в сфере транслитерации и перевода, систематизации, издания, изучения и пропаганды

нематериального культурного наследия - рукописей Карабаха и азербайджанского населения Западного Азербайджана было принято постановление о создании в Институте рукописей имени Мухаммеда Физули НАНА за счет внутренних ресурсов отдела исследования рукописей Западного Азербайджана и Карабаха.

Помимо этого, на заседании были приняты постановления о внесении изменений в состав Научно-методического совета Центральной научной библиотеки НАНА, 100-летнем юбилее академика Максуда Алиева и 110-летнем юбилее академика Валиды Тутаян.

В заключение выступил академик Иса Габиббеили, который подчеркнул, что сегодня под руководством Президента Ильхама Алиева Азербайджан переживает период своего наивысшего расцвета, в НАНА ведутся исследования по приоритетным направлениям государственной политики, мероприятия и реформы во имя обновляемой Академии наук будут продолжаться и в дальнейшем.

Зажги свое сердце

Победителем Международного конкурса "Хрустальный компас" Русского географического общества (РГО) в номинации "Научное достижение" стал исполнительный директор Института географии имени академика Г.Алиева МНО доцент Заур Имрани.

Наш исследователь был удостоен диплома финалиста за монографию "Объектно-ориентированный анализ рисков и оценка стихийных бедствий в геологическом контексте на территории Азербайджана".

Высокую награду победителю вручил почетный президент РГО, лауреат Нобелевской премии мира в составе Межправительственной группы экспертов по климату академик РАН Владимир Котляков.

Отметим, что ученые Института географии уже во второй раз побеждают в этом престижном научном состязании. Впервые награду в 2016 году получили покойный член-корреспондент НАНА Эльбрус Ализаде и доктор географических наук Ситара Тарихазер за исследования экогеоморфологических рисков на Большом Кавказе" (в пределах Азербайджана)".

Напомним, что начиная с 2012 года премия "Хрустальный компас" вручается ежегодно на основе конкурса авторам выдающихся достижений и уникальных проектов в области науки, культуры, природы, истории, сохранения и популяризации культурного наследия. В этом году за "географического" Оскара боролись более 600 участников из 14 стран мира.

Специфичны для Карабаха

На основе этноботанических методов дендрологии проводят исследования полезных растений региона

Недавно из экспедиции в низменности Карабаха вернулась группа сотрудников отдела этноботаники Института ботаники Министерства науки и образования, которые проводили полевые исследования в Бардинском и Агджабединском районах.

Целью экспедиции были изучение разнообразия флоры этих регионов, фитоценологическое описание и оценка ресурсного потенциала перспективных видов, в том числе проведение этноботанических исследований.

Кроме того, в задачи ботаников входили и флористический анализ на заранее выбранном маршруте и подбор видов, входящих в кормовую растительную базу пастбищ. На основе этноботанических методов ученые также провели исследования полезных растений, специфичных для данной местности, сделали фотографии растений с пробных площадей и собрали данные GPS.

Трудно переоценить и роль науки в вопросах природоохранного характера. На ученых лежит огромная ответственность за решение проблем экологической безопасности, расширение естественных знаний о нашей планете, влияние антропогенной деятельности на окружающую среду, а также поиск методов инновационных решений для сохранения уникальных природных экосистем.

На субальпийских лугах

К примеру, в период оккупации наших территорий ученые Азербайджана были обеспокоены уничтожением карабахской флоры - территория региона составляет 1/6 общей площади республики (равнинная, горная и высокогорная). Оккупация 20% азербайджанских земель с 1988 года привела к уничтожению многих видов флоры и фауны. Хотя до оккупации 36% общей территории Карабаха, или 160 тыс. гектаров, составляли только леса.

По словам директора Института дендрологии МНО доктора философии по биологии, доцента Минаре Гасановой, Карабахский регион всегда был богат разнообразием флоры и фауны. В прошлом на этих территориях преобладали пустыня, полупустыня, сухая степь, степь, а также произрастала горная ксерофитная растительность. Полупустынные виды растений распространены в среднем поясе гор на высоте 300-350 м над уровнем моря, ши-

роколиственных лесах и кустарниках на высоте 1800 м, субальпийских и альпийских лугах на высоте 2300 м.

Богатая, ценная флора

- Помимо деревьев и кустарников, - пояснила ученый, - в лесах Карабаха произрастают фиалки, тюльпаны, розы, лилии, гвоздики, ежевика. В естественной природе растут одно- и двухлетние многолетние и луковичные виды. В частности, районы Агдере, Аскеран и Ходжавенд были богаты дубовыми, грабовыми, буковыми и кленовыми лесами. В высокогорье произрастали дуб восточный, клен Траутфеттера, четыре вида березы, бук. На пастбищах, в лесах и среди кустарников местные жители выращивали в основном зерно, бахчевые и технические культуры. Из-за богатства и ценности флоры этих мест в 70-х годах прошлого века по инициативе общенационального лидера Гейдара Алиева было создано несколько новых заповедников, в которых оставались сотни редких высших и примитивных видов растений, в том числе 21 вид эндемиков Азербайджана, 82 вида эндемиков Кавказа, а также сотни редких и исчезающих видов.

После нашей исторической победы к научным исследованиям в Карабахе приступили ученые соответствующих институтов - ботаники, дендрологи, зоологи, геологи-геофизики, сейсмологи и т.д.

С научной миссией - в Болгарию

Азербайджанские ученые побывали на международном астрономическом форуме

Член-корреспондент НАНА, генеральный директор Шамахинской астрофизической обсерватории (ШАО) имени Насиреддина Туси Министерства науки и образования Азербайджанской Республики Намиг Джалилов и научный сотрудник Фамиль Мустафа находились с научной миссией в болгарском городе Приморско.

Целью научной командировки азербайджанских ученых стало участие в XVI Международном семинаре Workshop: Solar Influences on the Magnetosphere, Ionosphere and Atmosphere, организованном Институтом космических исследований и технологий Академии наук Республики Болгария, которой принадлежит важная инициатива по расширению международных научных связей: об этом свидетельствует присутствие на форуме известных астрономов из многих стран мира.

Намиг Джалилов выступил на семинаре по проблемам физики связей Солнца и Земли, а также космического воздуха. Доклад ученого, который аудиторией был принят с большим интересом, назывался "Сверхзвуковые сдвиговые МГД-неустойчивости в анизотропной плазме солнечно-

го ветра". В докладе была предложена тематическая модель проблемы воздействия потока горячей плазмы, истекающей от Солнца, на магнитосферу Земли.

Отметим, что в рамках мероприятия состоялся также ряд важных встреч и обсуждений по расширению международных связей, а в ходе встречи с турецкими астрономами была достигнута договоренность о создании совместной лаборатории по проблемам космической погоды - плод совместного проекта Университета Анталии Акдениз, Шамахинской астрофизической обсерватории и Бакинского государственного университета.

Как отмечают эксперты, в ходе мероприятия, которое было очень эффективным с точки зрения активизации существующих и установления новых научных связей, генеральный директор обсерватории Намиг Джалилов был избран членом редколлегии журнала Sun and Geosphere, входящего в базу данных Scopus.

Важный

ресурс для потомков

20 июня стартовала Международная конференция "Влияние глобальных изменений климата на экологическую среду", приуроченная Году солидарности во имя зеленого мира.

Мероприятие было организовано НАНА, Институтом микробиологии МНО, Университетом "Одлар Юрду", а также Северо-Казахстанским госуниверситетом имени Манаша Козыбаева и Институтом ботаники и фитоинтродукции Минобрнауки РК.

На форуме обсуждались проблемы бережного использования почв и сохранения растительности как важного ресурса для будущих поколений, а также защита генофонда лесных территорий, оценка редких и исчезающих видов, проведение научных исследований на высоком международном уровне.

Кроме того, важнейшими вопросами на форуме стали современные экологические аспекты молекулярной биологии, влияние антропогенных факторов на природные популяции, методы борьбы с вредителями, роль современных технологий в защите биоразнообразия, технологии зеленой энергетики и т.д.

Ключевой природный фактор

В Баку обсудили проблемы нарушения функционирования экосистем из-за глобального потепления

Изменение климата и исчезновение животных и растений часто идут рука об руку, хотя человек не всегда осознает эту закономерность. Животные, растения, грибы и бактерии просто не успевают к этому приспособиться.

В результате глобальных и региональных климатических изменений во всем мире, в том числе, и в нашей стране, за последние два десятилетия произошел заметный сдвиг погодно-климатических условий. Глобальное изменение климата, проявляющееся в Азербайджане в основном в уменьшении количества осадков и повышении температуры воздуха по сравнению с климатическими нормами, - один из ключевых природных факторов, влияющих на биоразнообразие, и одна из основных причин его утраты. Климатические изменения вызывают нарушения экологического равновесия и водного баланса территорий, изменение видового состава флоры и фауны, приводят к зарастанию открытых лугов и болот тростниками и древесно-кустарниковой растительностью. Зарастают также реки и озера, расширяется экспансия инвазивных чужеродных видов животных и растений, которые вытесняют аборигенные виды.

Поддержка на государственном уровне

Обо всем этом и о многом другом шла речь на Международной научно-практической конференции "Нарушения функционирования экосистем из-за глобальных изменений климата и пути их устранения", приуроченной объявленному Году солидарности во имя зеленого мира и планируемой в ноябре COP29. Мероприятие было организовано Институтом зоологии (ИЗ) Минобразования и науки совместно с азербайджанским представительством Всемирного фонда дикой природы (WWF).

Участники конференции, которая проходила в гибридном формате, обсуждали серьезные последст-

вия изменения климата для всей биоты. Более подробно об этом было рассказано во время панельных заседаний конференции - в более чем 90 докладах (в том числе, и стендовых), которые представили 18 азербайджанских научно-образовательных учреждений и четыре - зарубежных.

Отметим, что в нашей стране на государственном уровне поддерживаются такие проекты, как защита флоры и фауны, экологическое просвещение населения и т.д., а одним из наиболее актуальных вопросов государственной политики на фоне изменения климата является проблема удовлетворения энергетических потребностей планеты без ущерба для окружающей среды.

Эта мысль красной нитью прошла через выступления и азербайджанских ученых, и экологов, и зарубежных гостей - профессора турецкого Университета Фират, доктора биологических наук Наима Саглама, членкора РАН, директора Института зоологии Никиты Чернецова, профессора Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина Сергея Утевского и др.

Приоритетом ученых Института зоологии является проведение мультидисциплинарных исследований для защиты биоразнообразия, подготовка научно-практических основ биологической охраны сельскохозяйственных культур, борьба с паразитами биологическими методами и т.д.

В соответствии с Красным списком

Среди главных научных направлений института - фундаментальные исследования по изучению биоразнообразия в водных бассейнах Азербайджана, обеспечение устойчивого развития и восстановление биоресурсов, организация аквакультурного хозяйства Каспия и др. Для изучения видов и популяций национальной фауны приме-

Фауна нашей планеты поразительно многообразна, каждое животное делает ее богаче и красивее. Все организмы на Земле нужны биосфере, и если мы их теряем, то теряем навсегда

няются молекулярно-генетические, космические, дистанционные методы, а также метод математического моделирования.

Очень подробно представители более 220 редких видов азербайджанской фауны описаны во втором томе "Красной книги Азербайджана", изданной в 2013 году. В книгу вошли представители редких видов животного мира страны, которые находятся под угрозой вымирания, и в то же время имеют международный и национальный статус.

Это - круглые черви, ракообразные, моллюски, более 70 видов насекомых, а также амфибии, пресмыкающиеся, рыбы, птицы и млекопитающие. Там же можно найти информацию о животных, ареал распространения которых сокращается в соответствии с Красным списком Международного союза охраны природы.

Об обнаружении двух разных видов болотных черепах в озере Ахзибирчала (Шабранский район) рассказала на конференции старший научный сотрудник лаборатории протозоологии ИЗ доцент Тюркан Гурбанова. А старший научный сотрудник той же лаборатории доцент Эльяна Тахирова, которая сравнительно недавно изучает брюхоногих и двусторчатых моллюсков в пресноводных водоемах Азербайджана, поделилась результатами своих предварительных исследований по малакофауне Азербайджана. "Мы проводили свою работу, - сказала она, - на основе сбора материалов из рек, озер, ручьев и родников в различных физико-географических регионах страны с целью определения современного состояния фауны моллюсков. Поскольку повышение температуры в результате усиления антропогенного воздействия вызвало со второй половины XIX века изменение климата, это привело и к изменениям в эко- и гидроэкосистемах и способствовало эвтрофикации (насыщение водоемов биогенными элементами) с понижением уровня воды в водоемах. Помимо исчезновения ряда видов, изменение климата усиливает и

процессы инвазии (заражение человека, животных и растений паразитами)".

От японской стрекозы до восковой моли

Результаты исследований научного сотрудника Центра прикладной зоологии Гюльназ Исмаиловой также из разряда "впервые обнаруженных". Речь в данном случае идет о впервые зарегистрированных в фауне Азербайджана адвентивных фитофагах, то есть растительноядных насекомых, преднамеренно завезенных человеком или случайно попавших в новый для них регион. Как рассказала ученый корреспонденту нашей газеты, адвентивные виды насекомых, различными способами покидающие пределы своего естественного или искусственного ареала, представляют угрозу биоразнообразию экосистем, окружающей среде и экономике нового региона, так как за счет интенсивного размножения они иногда способны вытеснять аборигенные виды, вызывая дестабилизацию фитосанитарной ситуации вплоть до карантина. "За последние десять лет, - поделилась она, - мною зарегистрированы пять новых адвентивных видов в фауне Азербайджана: это японская виноградная цикадка, японская цикадка-бабочка, индийская восковая ложнощитовка, белокрылка аукуба и лавровая белокрылка. Все эти виды в основном являются многоядными и относятся к сосущим насекомым-вредителям. А японская виноградная цикадка также является переносчиком фитоплазм, патогенных микроорганизмов, вызывающих различные заболевания (фитоплазмозы) растений".

Животный мир нашей планеты поразительно многообразен, каждое животное делает ее богаче и красивее. Все организмы на Земле нужны биосфере, и если мы их теряем, то навсегда. И потому обсуждение таких серьезных тем с участием международных экспертов, безусловно, свидетельствует об огромной важности состоявшегося в Баку научного форума.

Галия АЛИЕВА

Нейтральный баланс деградации

Опустынивание имеет серьезные последствия для системы международной экологической безопасности

Одна из важнейших экологических дат июня - Всемирный день борьбы с опустыниванием и засухой, который отмечается ежегодно 17 июня, призван повысить осведомленность общественности о международных усилиях по борьбе с опустыниванием.

Этот день открывает уникальную возможность напомнить каждому, что нейтральный баланс деградации земель может быть достигнут посредством решения проблем, широкого участия общин и сотрудничества на всех уровнях.

Последствия - голод и нищета

По мнению экспертов, чтобы располагать достаточными ресурсами продуктивных земель, которые позволят удовлетворить потребности десяти миллиардов людей к 2050 году, необходимо изменить образ жизни. Как рассказал корреспонденту нашей газеты старший научный сотрудник Института микробиологии МНО, действительный член Европейской академии естественных наук (ЕАЕН) профессор Нариман Исмаилов, производство продовольствия, кормов и волокон также вносит свой вклад в изменение климата, поскольку сельское и лесное хозяйство, а также другие виды землепользования

служат источником почти четверти выбросов парниковых газов. "Опустынивание, - отметил ученый, - сложно избежать, однако его последствия можно смягчить. Образ жизни большинства людей наносит пагубное воздействие на климат нашей планеты".

Проблема опустынивания - это проблема мирового значения, которая имеет серьезные последствия для системы международной экологической безопасности.

Проблему надо предотвратить

По мнению азербайджанских экологов, опустынивание - одна из самых актуальных экологических проблем в Азербайджане. Именно с целью ее решения и реализуются проекты, ведутся исследования для выявления причин, приводящих к опустыниванию, а также социологические опросы, тренинги для пастухов, фермеров, предпринимателей и т.д.

Согласно докладу Глобальной экологической перспективы, от экосистем засушливых районов зависят порядка двух миллиардов человек, причем 90% из них проживают в развивающихся странах. К категории засушливых относятся более 30% от общей площади земель. Приблизительно треть их подверглась деградации, и они особенно уязвимы перед опустыниванием.

Опустынивание является основной проблемой, с которой сталкиваются наши ученые в аграрной сфере, и в то же время проблемой, которую необходимо предотвратить.

Как известно, процесс опустынивания активен в нашей стране в основном в Кура-Аразской низменности, где почти треть территории из примерно 3 миллионов гектаров подверглась опустыниванию и засолению.

Использовать прогрессивные технологии

Согласно результатам исследований ученых Института географии имени акаде-

мика Гасана Алиева МНО, 97,5% низменных территорий Самур-Абшерона подвержены деградации. Наряду с природными факторами большую негативную роль в этом сыграли антропогенные - снижение площадей пастбищ и рост прессинга на территориальную единицу, сжигание травяного покрова в летний сезон, неиспользование прогрессивных технологических методов в орошении земель, подверженность почвы техногенному влиянию (добыча нефти, каменные карьеры, промышленные комплексы, расширение дорожно-транспортной инфраструктуры). Все эти факторы и привели к деградации земель Самур-Абшеронской прикаспийской низменности.

Однако, несмотря на существующие проблемы, власти Азербайджана активно работают над решением этой проблемы, в стране строятся парки, сажаются деревья, целые лесополосы. На все эти мероприятия ежегодно из госбюджета выделяются миллиарды манатов. И, безусловно, проблема опустынивания будет обсуждаться на ноябрьской COP29 в Баку, к которой так тщательно готовятся уже сейчас и госструктуры, и частный сектор, и неправительственные организации.

Галия ЗИСКИНД

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Presentation of the monograph "Zangezur: From the Distant Past Up to Now" was held in the Central Scientific Library of ANAS

Presentation of the monograph of the member of the Control-Inspection Commission of the Western Azerbaijan Community, chairman of Labor and Social Policy Committee of the Milli Majlis, parliamentarian, poet and publicist, Ph.D. in history Musa Urud (Guliyev) titled "Zangezur: From the Distant Past Up to Now" was held in the Central Scientific Library of ANAS on June 11.

The parliamentarians of the Milli Majlis, scientists and specialists of the scientific institutions of ANAS, mass media and public representatives participated in the event.

President of ANAS, academician Isa Habibbeyli made a speech at the event. He highlighted the importance of the book from the scientific and political point of view.

The academician reminded the meeting of President Ilham Aliyev with the members of the Western Azerbaijan Community on December 24, 2022, and added that during that meeting the President defined the program of upcoming tasks of Azerbaijan. It was noted that the duties are fulfilled by the Western Azerbaijan Community with great responsibility and at a high level.

The president of ANAS also spoke about the events conducted by the Academy of Sciences concerning Western Azerbaijan. He said that by the decisions of the Presidium of ANAS on December 29, 2022 the Department of History of Western Azerbaijan was established at the Institute of History named after A. A. Bakikhanov, Department of Folklore of Western Azerbaijan at the Institute of Folklore and Department of Toponymy at the Institute of Linguistics named after Nasimi. The atlas of "Karabakh and Eastern Zangezur dialects of the Azerbaijani language" was prepared and published by the Institute of Linguistics. Academic Isa Habibbeyli noted that the steps taken by the Azerbaijani scientists regarding Western Azerbaijan caused anxiety for the National Academy of Sciences of Armenia.

The academician noted that the Coordinating Council for Western Azerbaijan Studies was established in ANAS and the dictionary of Western Azerbaijan Encyclopedia was prepared.

Academician Isa Habibbeyli stated that a decision on the establishment of the

Department of Research of Western Azerbaijan and Karabakh Manuscripts in the Institute of Manuscripts of ANAS named after Muhammad Fuzuli had been adopted today, during the meeting of the Presidium of ANAS for studying and promoting of intangible cultural heritage of Karabakh and Azerbaijani population of Western Azerbaijan.

The academician underlined that the book's presentation was one of the significant events realized within President Ilham Aliyev's Concept of Return to Western Azerbaijan. Describing Musa Urud's monograph "Zangezur: From the Distant Past Up to Now" as a comprehensive publication the academician Isa Habibbeyli expressed his confidence that the book would be a trusted source for the historians, archeologists and linguists and today's thoughts and discussions would serve for further detailed study.

Then, the director of the Institute of Linguistics, Professor Nadir Mammadli stated that the book contains a detailed explanation of 838 toponyms. The history of toponyms in Zangezur and cultural-ethnographic view of the region had been studied in the book based on the historical sources, documents, scientific literature, memories and information of the residents.

He also mentioned that the Azerbaijani translation of one of the most precious books of the Turkic World, Mahmud Kashgari's "D'w'n Lugh't Al-Turk", was found in the archive of the Institute of Linguistics in 2023 at the initiative of the president of ANAS, academician Isa Habibbeyli. The Professor also added that the work of Mahmud Kashgari also deals with the courageous tribe Zangi.

The scientists and specialists made speeches at the event as well underlining the importance of publication of the book in Russian language and its promotion in foreign countries. It was said that the issue regarding Western Azerbaijan is one of the main objectives of our intellectuals. It was noted that Musa Urud, had been trying to research the history of one of the ancient territories of Azerbaijan-Zangezur throughout his activity and the presented book is another expression of the author's love to the native land.

In the end, Musa Urud spoke about the process of the creation of the book and expressed his gratitude to the organizations and attendees of the event.

The international conference titled "The Establishment of Nakhchivan Autonomous Republic: from the Past to the Present and the Future" was held in Nakhchivan

The international scientific conference titled "The establishment of Nakhchivan Autonomous Republic: from the past to the present and the future" was held in Nakhchivan on the occasion of the 100th anniversary of Nakhchivan Autonomous Republic. The conference was held with the joint organization of the Cabinet of Ministers of the Nakhchivan Autonomous Republic, Presidium of Azerbaijan National Academy of Sciences, Nakhchivan Division of ANAS, and Nakhchivan State University.

Before the conference, the participants of the meeting put flowers at the tomb of National Leader Heydar Aliyev and paid tribute to him in Nakhchivan city.

Afterward, they visited the Museum of Heydar Aliyev. The visitors got acquainted with the exposition of the Museum reflecting the life path and rich political heritage of National Leader Heydar Aliyev.

The conference and plenary meeting was organized at Nakhchivan State University. At first, the attendees honored the memory of National Leader Heydar Aliyev and martyrs, who died heroically for our Motherland with a minute of silence. The State anthem of the Republic of Azerbaijan was sounded.

The chairman of the Nakhchivan Division of ANAS, academician Ismayil Hajiyev delivered an opening speech at the conference. The academician spoke about the historical importance of the order of the President of Azerbaijan Republic on "Celebration of the 100th anniversary of the Nakhchivan Autonomous Republic" signed on December 30, 2023.

The Prime Minister of the Nakhchivan Autonomous Republic Jeyhun Jalilov made a speech at the meeting. He said that the 100th anniversary of the autonomous republic was celebrated with a series of events. The Prime Minister added that a completely new management model was adopted by the head of state in the Nakhchivan Autonomous Republic and very serious priority areas on a new stage of development of Nakhchivan were identified as well. He noted that the most important point among the objectives is to strengthen the personnel potential because the foundation of eco-

nomics progress is the advancement of science and education.

Rector of the Nakhchivan State University Elbrus Isayev said that today Nakhchivan as one of the earliest inhabited places in human history is the cultural and scientific center of the whole East, the Turkic World and the entire Muslim world.

The documentary TV film titled "Nakhchivan Autonomous Republic-100" was demonstrated after the opening ceremony.

The president of ANAS, academician Isa Habibbeyli made a speech at the plenary meeting on the theme "The development of Nakhchivan Autonomous Republic: history and present day". The academician evaluated the order of the President Ilham Aliyev on the 100th anniversary of the Autonomous Republic as an indicator of state care to Nakhchivan.

Isa Habibbeyli spoke about the historical heroism of Nakhchivan people, despite the great powers' interest in Nakhchivan. The academician also touched upon further development prospects of the present Nakhchivan.

The chairman of the Supreme Attestation Commission under the President of the Republic of Azerbaijan, Professor Famil Mustafayev, made a speech at the conference on "training of highly qualified specialists in the scientific institutions, organizations, and higher education institutions of Nakhchivan Autonomous Republic: achievements and perspectives". He spoke about the present state of the scientific potential in the autonomous republic and the latest statistics on the awarding degrees and titles.

The dean of Turkish National Defense University, Military Academy History Department, Professor ?brahim Ethem Atnur also reported on the history of Nakhchivan autonomy and the scientific secretary of ANAS, academician Arif Hashimov made a speech on the achievements of the students of Nakhchivan Autonomous Republic in the field of physics.

The conference continued its work in the "History", "Archaeology, ethnography and folklore", "Science, education and culture", "Language, literature and literary environment" sections.

At the end of the conference, the certificates were presented to the speakers.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюрров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийат, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000